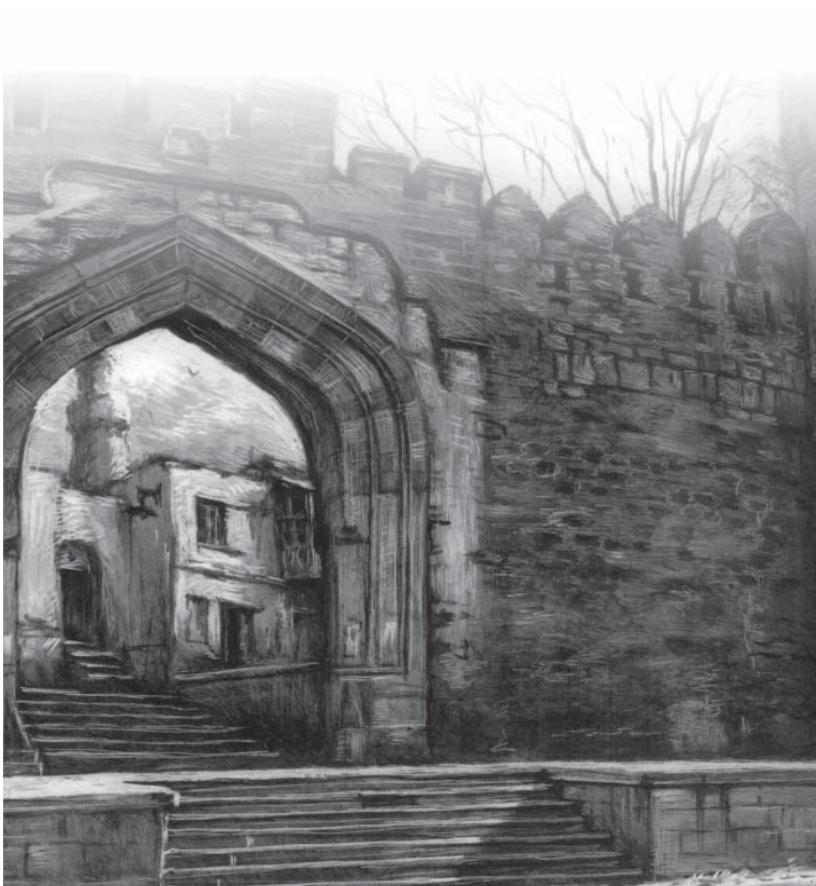

Azərbaycan oğullarını Vətənə qaytaran insan

Azərbaycan oğullarını Vətənə qaytaran insan

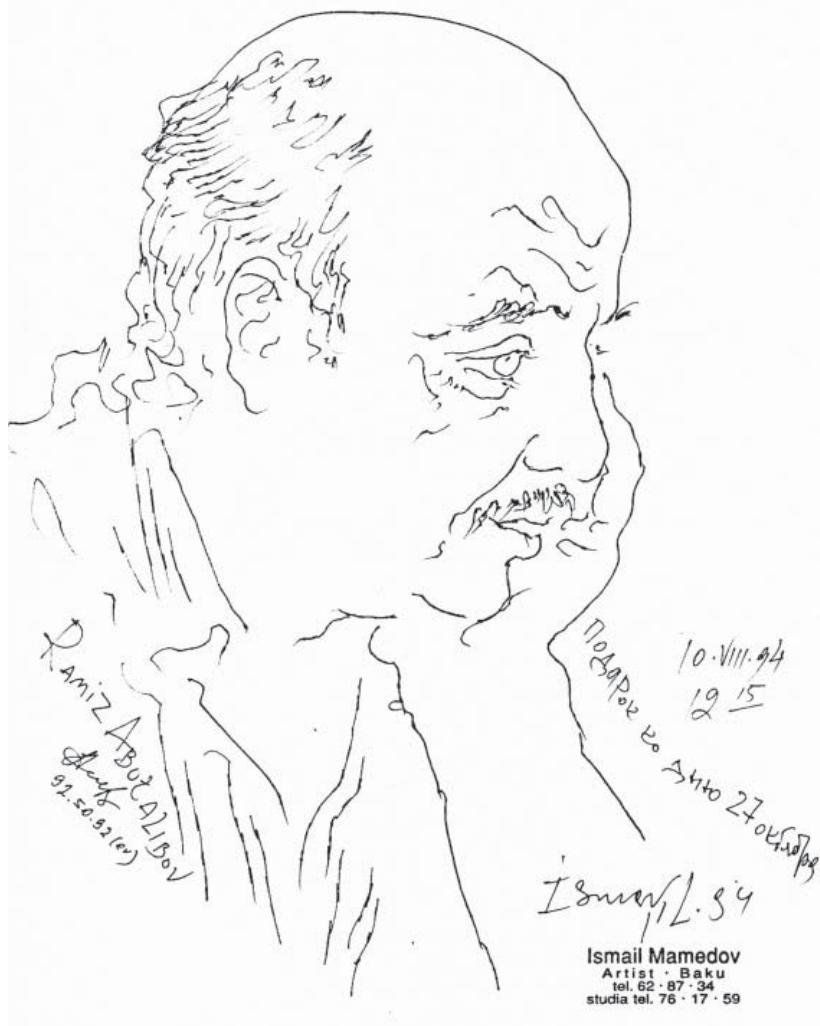

Tərtibat *Arif Muxtaroğlunundur*

Redaktor: *Sevda Mikayılqızı*

Azərbaycan oğullarını Vətənə qaytaran insan.
Bakı. «Ziya», 2010. 76 s.

Bakı - 2010

Ismail Mamedov
Artist - Baku
tel. 62 · 87 · 34
studia tel. 76 · 17 · 59

Rəssam İsmayıllı Məmmədov dostunu belə təsvir edib

Ramiz Abutalibov haqqında:

Ramiz Abutalibov 1937-ci il oktyabr ayının 27-də ziyalı ailəsində anadan olmuşdur. 1980-1984-cü illərdə Azərbaycan Kommunist Partiya-sı Mərkəzi Komitəsində xarici ölkələrlə əlaqələr şöbəsinin rəisi, Azərbay-can SSR Ali Sovetinin xarici işlər üzrə komissiyasının sədri olmuşdur.

1971-1979, həmçinin 1985-1993-cü illərdə Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Təhsil, Elm və Mədəniyyət üzrə (YUNESKO) katibliyinin əməkdaşı olmuşdur. 1993-2004-cü illərdə Azərbaycan Respublikası Xarici İşlər Nazirliyinin Xüsusi tapşırıqlar üzrə səfiri vəzifəsində işləmişdir.

Beynəlxalq əlaqələr aləmində 1990-ci ildə Böyük Britaniyada nəşr edilmiş “Kim kimdir?” ensiklopediyasında 259 sovet diplomatı arasında yeganə azərbaycanlı Ramiz Abutalibov olmuşdur.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin 1920-ci ildə süqutundan sonra mühacirətdə yaşamış Azərbaycan içtimai-siyasi xadimlərinin həyat və fəaliyyətlərinə dair sənədlərin aşkaralaq vətənə qaytarılmasında R. Abutalibovun əvəzsiz xidmətləri vardır. O, 2000-2003-cü illər ərzində “İçərişəhər”in və “Muğam” sənətinin Ümumdünya İrs siyahısına salınması, Əlimərden bəy Topçubaşova xatırə lövhəsinin, Fransanın azadlığı uğrunda həlak olmuş azərbaycanlılara Rodez şəhərində abidənin qoyulması və Əkbər ağa Şeyxüllislamovun qəbrinin bərpa edilməsi tədbirlərinin əsas təşkilatçılarından biri olmuşdur.

Dağlıq Qarabağ münaqişəsinə dair 1989-1992-ci illərdə Fransada çap olunmuş dörd kitabın tərtibçisi və müəllifidir.

1998-ci ildə R. Abutalibov Azərbaycan-Fransa dostluq münasi-bətlərinin möhkəmlənməsində və inkişafında xidmətlərinə görə Fransa prezidenti Jak Şirak tərəfindən bu ölkənin ən yüksək mükafatı olan “Fəxri Legion” ordeni, 2009-ci ildə Azərbaycan Diplomatiyasının 90 illiyi medalı ilə və 2010-cu ildə Rusiya Federasiyasının prezidenti Dmitrii Medvedyev tərəfindən «Puşkin» medalı ilə təltif edilmişdir.

Beynəlxalq jurnalistlər İttifaqının üzvüdür.

2006-2008-ci illərdə Moskvada üç kitabı nəşr olunmuşdur.

Onun təşəbbüsü və iştirakı ilə Rusiyada Azərbaycan tarixi və mədəniyyəti haqqında on bir kitab nəşr edilmişdir. Bir çox məqalə-ləri Azərbaycanda, Fransada, Böyük Britaniyada, Almaniyada və Rusiyada dərc edilmişdir.

Azərbaycan oğullarını Vətənə qaytaran insan

Coxları Ramiz Abutalibovu parisli azərbaycanlı adlandıır və bunda bir həqiqət vardır. Onun həyatının əhəmiyyətli və ola bilsin ki, daha maraqlı hissəsi, həqiqətən də Fransa, onun bənzərsiz paytaxtı ilə bağlıdır. Ramiz Abutalibov ötən əsrin 70-ci illərinin əvvəllərində çətin müsabiqədə qalib gələrək, BMT sisteminə dəvət olunmuş və uzun illər YUNESKO-da məsul vəzifələrdə SSRİ adlı nəhəng ölkəni təmsil etmiş ilk həmvətənimizdir. Bu, olduqca ciddi təşkilatda Abutalibovu yüksək qiymətləndirirdilər: o, yorulmadan və həvəslə işləyir, iki ölkə arasında mədəni əlaqələrin inkişafına hər cür kömək göstərirdi. Bu xidmətlərinə görə Fransanın Fəxri Legion ordeninə layiq görülmüşdü. Bütün bu illər ərzində onun əsas arzularından biri Azərbaycan tarixinin bir sıra dramatik hadisələrini, xalqımızın böyük oğullarının təleyi ilə bağlı həqiqətləri bərpa etmək idi və bunu xeyli dərəcədə həyata keçirə bildi.

Məlum olduğu kimi, Parisdə azərbaycanlı mühacirlər az deyildi. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti dövründə birinci parlamentin sədri Əlimərdan bəy Topçubaşov uzun illər - 1934-cü ildə vəfat edənə qədər burada yaşamışdı. İş elə gətirir ki, Abutalibov Topçubaşovun oğlu Ələkbər bəylə digər mühacir həmvətənlərimizə nisbətən daha tez tanış olur və özünün dediyi kimi, bu tanışlıq sonralar dostluğa çevrilir. Əlimərdan bəyin uzun illər qadağan olmuş adını ilk dəfə, əslində məhz Ramiz Abutalibov çəkmiş, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin fəaliyyəti, habelə onun yaradıcılarından

birinin zəngin siyasi bioqrafiyası ilə bağlı çoxsaylı sənədlərin əslini Bakıya məhz o götirmişdi.

R.Abutalibovun yazdığı məqalələrdə Rusiya imperiyası üçün yeni olan və müsəlmanların öz milli müqəddəratını təyin etməsinə yönəldilmiş sosial-siyasi hərəkatın banilərindən birinin obrazı canlanır. Hələ 1905-ci ildə onun təşəbbüsü ilə Rusiya müsəlmanlarının ilk qurultayı çağrılmışdı. Başçılıq etdiyi “Rusiya müsəlmanları ittifaqı”nın nizamnaməsini də o yazmışdı. Əlimərdan bəy Topçubaşov birinci Dövlət Dumasının üzvü, Qafqaz Konfederasiyasının yaradılması ideyasının müəllifi idi. 1918-ci il mayın 28-də Azərbaycan Xalq Cumhuriyyəti (AXC) elan edildikdən sonra əvvəlcə Gürcüstanda səfir olmuş, sonra isə AXC parlamentinin sədri seçilmişdi. Elə bu vəzifədə Azərbaycan nümayəndə heyətinin başçısı kimi Parisdə Versal sülh danışıqlarında iştirak etmişdi.

Uzun illər sonra - 1993-cü ilin dekabrında artıq müstəqil Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev Fransaya ilk rəsmi səfəri zamanı Topçubaşovların Paris ətrafında Sen - Klu şəhərciyindəki ailəvi məzarlığına əklil qoyanda, yəqin ki, Əlimərdan bəyin ruhu çox şad olmuşdu.

Ramiz Abutalibovun Azərbaycanın böyük oğulları sırasında Vətənə qaytardığı digər siyasi xadimin - təxminən yarıml il, 1920-ci ilin aprelinədək ölkəmizin Türkiyədəki fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri işləmiş Yusif Vəzir Çəmənzəminlinin də adını çəkmək istərdik.

Böyük Britaniyanın Milli Arxivində Y.V.Çəmənzəminlinin diplomatik fəaliyyətini öyrənən Ramiz Abutalibov onun işini səciyyələndirən bəzi sənədləri, o cümlədən Böyük Britaniyanın Cənubi Qafqazdakı ali komissarı və bu ölkənin xarici işlər naziri arasında səfir Çəmənzəminlinin İstanbula səfəri ilə bağlı yazışmanı aşkar etmişdi. Sənədlərə görə, Çəmənzəminlinin başçılıq etdiyi Azərbaycan nümayəndə heyətinin Türkiyəyə səfərinə yardım göstərilməsindən Böyük Britaniya

ilə Türkiyənin, habelə müttəfiq dövlətlərinə dövrdə tanıma-dıqları Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin müharibə vəziyyətində olması ilə əlaqədar imtina edilmişdi. Lakin arxiv sənədlərindən məlum olur ki, səfir inad göstərərək, Büyük Britaniyanın Türkiyədəki ali komissarı, vitse-admiral Con M.Roberlə görüşmiş və ölkəsinin Böyük Britaniya ilə Azərbaycan arasında qarşılıqlı faydalı əməkdaşlıq məsələlərinə dair mövqeyini ona çatdırmışdı. Bu isə gənc demokratik ölkə üçün olduqca vacib idi. Doğrudur ki, bu Yusif Vəzir Çəmənzəminlinin ingilis hərbi kəşfiyyatının nəzarətinə götürülməsi-nə səbəb olmuşdu.

Ramiz Abutalibovun məlumat topladığı siyasi xadimlər arasında Üzeyir Hacıbəyovun qardaşı Ceyhun bəy Hacıbəylinin də xüsusi yeri vardır. Ceyhun bəy haqqında ətraflı məlumatı Abutalibova oğlu Timuçin vermişdi. Ceyhun bəy Xalq Cümhuriyyətinin ilk rəsmi hökumət qəzeti - "Azərbaycan" qəzetiinin baş redaktoru idi. Təəssüf ki, Vətənə gəlmək ona qismət olmadı. Lakin hazırda ətraflı tədqiq edilən çoxsaylı kitabları və məqalələri Azərbaycana qayıtdı.

Oğlu Timuçinə gəldikdə isə o, uzaq Vətəninin, onun tarixi və mədəniyyətinin təbliği sahəsində atasının işini yorulmadan davam etdirirdi. O, R.Abutalibovla birlikdə 1990-ci ildə Fransada "Azərbaycan evi" Assossiyasının yaradılmasında iştirak etmiş və onun başçısı seçilmişdi. Ölkəmizin bütün dostlarının fəaliyyətini əlaqələndirən Assossiasiya Fransa ictimaiyyətinin Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ haqqında həqiqətləri öyrənməsi üçün xeyli iş görmüşdü. Bu, indi də çox gərəklidir, lakin Azərbaycanın sərt informasiya blokadlarında olduğu 1990-ci illərin əvvəllərində xüsusilə vacib idi.

Bu faktlar, Azərbaycan tarixinin Ramiz Abutalibovun səyləri sayesində tanış olduğumuz naməlum səhifələri taleyin hökmü ilə tarixi Vətənini tərk etmiş insanların öz yurdlarını neçə dərin məhəbbətlə sevdiklərindən, azadlığa qovuşa-

cağına inandıqları doğma xalqın xoşbəxtliyi naminə xeyli iş gördüklərindən xəbər verir.

Biz - azərbaycanlılar və Azərbaycanı öz vətəni sayan və ona sadig olanlar xeyirxah fəaliyyətinə görə Ramiz Abu-talibova hədsiz minnətdarlıq. O, müsahibələrindən birində demişdi ki, özünün insani və vətəndaşlıq borcunu bunda görürdü və onu bacardığı qədər yerinə yetirmişdir.

Elmira Əliyeva

* * *

*Parisdə Əlimardan bəy Topçubaşının yaşadığı
evin divarına vurulmuş xatırə lövhəsi*

Yorulmaz yubilyar

Ramiz Abutalibovun 70 yaşı, mənim onunla tanışlığının isə 50 ili oldu. Və mən dəqiq bilirəm ki, müxtəlif məsul vəzifələri tutaraq, Ramiz Abutalibov həmişə yüksək səviyyəli peşəkar nüfuzuna malik olmuşdur.

O, Moskvada Xarici Ticarət Akademiyasında xüsusi beynəlxalq təşkilatlar fakültəsini bitirmiş ilk azərbaycanlı, Parisdə YUNESKO katibliyində müsabiqə əsasında işə götürülmüş ilk həmvətənimizdir. Və, nəhayət, "Beynəlxalq münasibətlərdə kim kimdir" ümumdünya ensiklopediyasına ("Avropa" nəşriyyatı, London) 1990-ci ildə daxil edilmiş yeganə azərbaycanlı Ramiz Abutalibovdur.

Lakin onun xidməti kabinetin hüdudlarından kənardə başqa fəaliyyəti də vardır ki, mən bir şahid kimi o barədə danışmaq istəyirəm. Xaricdə olarkən o, asudə vaxtlarını fransız arxivlərində, Şərqi əlyazmaları institutunda və Paris Milli kitabxanasında işləməyə sərf edir, siyasi mühacirlərin bütün üç dalğası ilə görüşürdü.

Onun maraq dairəsi çox geniş idi. Bu gün o, XIX əsrд Cənubi Azərbaycanda yaşamış Aşıq Sadığın ifasında "Koroğlu" dastanını və ya XIII əsr Azərbaycan astronomu Nəsrəddin Tusinin əsərlərini öyrənir, sabah isə onu, məşhur buldozer sərgisində iştirakına görə SSRİ-dən sürgün edilmiş rəssam Eduard Zeleninin yanında, Paris prefekturasında "Azərbaycan evi" assosiasiyanı qeydiyyatdan keçirərkən və ya Türkiyənin Kayseri şəhərində Azərbaycanlıların Birinci Ümumdünya konqresində -1990-ci il - görmək olar.

Ramiz müəllimin vicdanlı bir şəxs olduğunu bilərək, bir çox rus və azərbaycanlı mühacir özünün şəxsi arxivini və qiymətli incilərini SSRİ-yə göndərmək üçün ona etibar edirdi. Bu gün ona verilmiş rəsmlər, xalılar, kitablar və sənədlər Dövlət Tarix muzeyində (Moskva), Qara dəniz donanması muzeyində (Sevastopol), Marina Svetayevanın muzeyində (Moskva), Rusiya Mədəniyyət Fondunda, Bakının müstəqillik, təsviri sənət, ədəbiyyat, xalılar və s. muzeylərində saxlanılır.

Onun bilavasitə iştirakı ilə YUNESKO-da Azərbaycan xalçalarının, qədim əlyazmalarının sərgisi, Dövlət rəqs ansabının konsertləri, Londonda “Azərbaycan memarlığı” sərgisi, Strasburqdə azərbaycanşunaslıq üzrə ilk konfrans, Bakıda isə Şərqi xalıları sənəti üzrə ilk beynəlxalq simpozium və fransız modelyeri Riçard Nepiyerin “Forma və surətlər” sərgisi keçirilmişdir.

1993-cü ildə Parisdən qayıtdıqdan sonra Ramiz Azərbaycan mədəniyyət abidələrinin Ümumdünya irsi siyahısına (Bakıda İçəri şəhər - 2000-ci il və Azərbaycan muğamı - 2003-cü il) və Azərbaycan əlyazmalarının YUNESKO-nun “Dünyanın yaddaşı” kataloquna daxil edilməsi üzrə hazırlıq işlərində, Alim Qasımovun dünyasının ən yaxşı ifaçısı (1999) adına layiq görülməsi təklifinin hazırlanmasında iştirak etmişdir.

O, kinoya da laqeyd deyildir, Azərbaycan Kinomatomgrafçıları İttifaqı onunla sıx əməkdaşlıq edərək Bakıda iki böyük beynəlxalq tədbir keçirmişdir. Təsviri sənət həvəskarları isə Ramiz Abutalovun 1984-cü ildə təşkil etdiyi sahlinde tanınmayan nadir istedadlı Azərbaycan rəssamı Əşrəf Muradoğlunun (1925-1979) ilk, ancaq ölümündən sonrakı sərgisini həmişə xatırlayacaqlar.

Dünya üzrə çoxillik səyahətlərdən və həyatındaki çoxlu sayda əlamətdar hadisədən sonra Ramiz 2004-cü ilin deka-

brından Moskvada məskunlaşdı. Əvvəllər olduğu kimi, ictimai həyatda o indi də çox fəaldır.

Təbiətən səxavətli insan olan Ramiz öz dostlarının uğurlarından ləzzət alır. Moskva həyatı dövründə o, bizim həmvətənlərimizə beş kitabı nəşr edilməsi və dörd məqalənin Rusiya KİV-ində dərc olunmasında kömək etmişdir. Bakıda “Azərbaycanın mənəviyyat musiqisi” videofilminin hazırlanması və Moskvada “İrs-nasledie” jurnalının xüsusi nömrəsinin buraxılışı üçün iki beynəlxalq qrantın alınmasına nail olmuşdur. Son illərdə qoyulması barədə danışqlarda fəal iştirak etdiyi Müqavimət hərəkatının azərbaycanlı iştirakçılarının xatirəsinə ithaf edilmiş lövhənin açılışında iştirak etmək üçün Fransaya uçmağa macal tapmışdır.

Bu zaman o, özü də Moskva nəşriyyatları və KİV-i ilə fəal əməkdaşlıq edir. Belə ki, o, özünün iki kitabını nəşr etdirmiş, bir neçə məqalə dərc etdirmişdir, televiziya ilə çıxış edir.

Bu həcmdə ictimai işin öhdəsindən hər adam gələ bilməz. Lakin onun sadıq köməkçisi - həyat yoldaşı - mənim mərhum dostum Rasim Ocaqovun bacısı - Tamilla vardır. Artıq 45 ildir ki, o, Ramizin yanındadır, onu dəstəkləyir və ilhamlandırmır və onların dostlarının fikrincə, Ramizin 1998-ci ilin avqustunda təltif edildiyi fransız Fəxri Legion ordenini gəzirməyə onun da haqqı vardır.

Yeri gəlmışkən, Fransa Prezidenti Jak Şirakin adından orden təqdim edilərkən (bu sətirlərin müəllifi də orada iştirak edirdi) xüsusilə qeyd edildi ki, “Sizin tədqiqatlarınızın sayəsində ilk Azərbaycan diplomatiyası nümayəndələrinin 1919-1920-ci illərdə Fransada olması və onların Paris sülh konfransının işində iştirak etməsinin tarixini bərpa etmək mümkün olmuşdur. Bildiyiniz kimi, Azərbaycan Respublikası Parlamentinin ilk sədri Əlimərden Bəy Topçubaşovun Parisdə yaşadığı binanın fasadında xatırə lövhəsi asılmışdır.

Bu hadisəni sizin axtarışlarınız sayəsində həyata keçirmək mümkün olmuşdur”.

Bir çox illər bundan əvvəl Ramiz Abutalibovla Moskvada eyni kursda təhsil alan dostları onun haqqında belə bir şer yazmışdır:

*Ramiz tez-tez yollanardı
Bakıya, Naftalana
Sonda isə qayıdardı
Nəğmə oxuyardı Azərbaycana*

Onun doğma Azərbaycan və onun şöhrətini artırmaq üçün etdikləri bir neçə zəngin tərcüməyi-hal üçün artıqlaması ilə kifayət edərdi. Lakin o heç vaxt bunun üçün mükafat istəmir, aldıqda isə arxayınlasmır, bundan sui-istifadə etmir-di. İndi o, yeni ideya - Qurban Səidin 27 ölkədə nəşr edilmiş “Əli və Nino” romanını Rusiyada nəşr etdirmək ideyası ilə yaşayır. Ramizin sakitlik bilməyən insan olduğunu bilərək, əminəm ki, o bu layihəni də həyata keçirəcəkdir. Buna görə də onunla təhsil almış, dostluq etmiş, birlikdə işləmiş və bu qədər nurlu və vulkanik fəaliyyətli insanı sevənlərin, həyatın planetə səpələmiş olduğu bütün insanların adından Ramizi yubileyi münasibətilə təbrik edirəm.

Ramiz, əzizim, 70 il - buancaq təqvim müddətidir. Həyat böyük işlərlə - Sənin bizim Vətənimiz naminə gördüğün və görəcəyin işlərlə ölçülür.

Rüstəm İbrahimbəyov

* * *

Zahid

Azərbaycan istedadlarla zəngindir. Bu cür, lakin ar-tıq müəyyən qədər başqa sahədə zahidlərdən biri xoşbəxtlikdən hal-hazırda yaşayıb yaradan diplomat və jurnalist, dəyərli kitablar müəllifi, Azərbaycan Yazıçılar İttifaqının üzvü Ramiz Abutalibovdur. Ona öz-özünü yaratmış insan termini tam mənada aiddir. Stalin repressiyası Ramizin ailəsindən də yan keçməmişdir və elə görünə bilər ki, tərcüməyi-halında bu cür “ləkə” olan insan Sovet diplomatiyasına heç cür düşə bilməzdi, diplomat olmağı isə Ramiz erkən yaşlarından arzu edirdi. Lakin o, taleyin gərdişinə müti olaraq baş əyənlərdən deyildi. O öz arzusuna yolu diplomatiyaya çox uzaq sahələrdən başladı: Azərbaycan Dövlət Universitetinin geologiya fakültəsini bitirdi, Bakı Tunneltikintidə, Dövlət Elm və texnika Komitəsində işlədi, jurnalist fəaliyyəti ilə məşğul oldu. Lakin bu zaman o, həyatının ən əsas məqsədi - peşəkar diplomat olmaq məqsədini heç vaxt unutmadı. 1971-ci ildə Ümumittifaq xarici ticarət akademiyasının beynəlxalq iqtisadçılar fakültəsini bitirib, SSRİ XİN-ə təyinat alaraq diplomat oldu da. O, dərhal sənədlərini Parisdə YUNESKO katibliyində və kant vəzifə müsabiqəsində iştirak etmək üçün təqdim edir və heç bir tanışbazlıq olmadan bir çox iştirakçı arasında qalib olur. Səkkiz il işlədikdən sonra, 1985-ci ildə o, yenə də heç bir tanışbazlıq olmadan YUNESKO-da şöbə müdürü vəzifəsinə nail olur və bu vəzifədə də səkkiz il işləyir. Ramiz Abutalibov YUNESKO-da bu cür yüksək vəzifə tutmuş nəinki ilk azərbaycanlı, həm də bu nüfuzlu təşkilatın əməkdaşı olan ilk həmvətənimiz idi.

Elə görünə bilər ki, o, məqsədinə nail olmuşdur - BMT sisteminin nüfuzlu təşkilatının hörmətli əməkdaşı, dünyanın ən gözəl şəhərlərindən birində işləyən peşəkar diplomatdır. Lakin zahidlər bir çox digər insanlardan elə onunla fərqlənlər ki, özlərinin birbaşa peşə vəzifələrinin yerinə yetirilməsi ilə kifayətlənmirlər - onlar daima zaman qarşısında məsuliyyət, öz xalqı qarşısında borclu olduqlarını hiss edir və onlar bu borcun qüvvələri daxilində qaytarılması üçün əllərindən gələn hər şeyi etməyənə qədər sakitləşmirlər. O zamanlar bunun Sovet diplomati üçün çox böyük xoşagelməzliklər ilə nəticələnə biləcəyinə baxmayaraq, Ramiz ilk növbədə Parisdə Azərbaycan mühacirətinin birinci, ikinci və üçüncü dalğası ilə əlaqə yaradır.

Ancaq o, ədalətli olaraq hesab edirdi ki, iradəsindən asılı olmayıaraq mühacir olan bu insanlar və onlarla birlikdə Azərbaycan tarixinin faciəli təbəqəsi yaddan çıxmamalıdır. Və bu əlaqələrdən istifadə edərək, Ramiz sonradan əsl sahibinə - Azərbaycan xalqına qaytarmaq üçün qiymətsiz sənədləri əldə edir. Nizaminin “Yeddi gözəl” əsəri fransız dilində, Jorj Sand tərəfindən tərcümə edilmiş (1855) “Koroğlu” dastanı, XIX əsr Təbriz aşığı Sadığın təfsirində “Koroğlu” dastanı, Yusif Vəzir Çəmənzəminlinin Azərbaycan ədəbiyyatının fransız dilində xülasəsi, 1943-cü ildə rəssam Həsən Haqverdovun Azərbaycan legionunda olarkən işlədiyi Nizami portretinin surəti - R. Abutalibovun alaraq Bakıya çatdırıldığı qiymətli incilərin kiçik siyahısı bundan ibarətdir.

İlk dəfə dərc olunan bu siyahıya R. Abutalibovun bundan əvvəl Respublikanın Dövlət Arxivinə təqdim etdiyi və haqqında mətbuatda xəbər verilmiş böyük sayıda sənəd daxil edilməmişdir. Bu materiallardan bəzilərini Ramiz müqəddimə əlavə etməklə kitab şəklində nəşr etdirmişdir (Yeri gəlmışkən, o, öz həyatının Paris dövrü, həmin şəhərdə görüşləri haqqında çox maraqlı kitabın da müəllifidir).

Ramiz Abutalibovun yüksək vətəndaş keyfiyyətləri Qarabağ münaqışının ağır illərində də aşkara çıxdı. O bu qarşidurmanın mahiyəti barədə həqiqətləri, Azərbaycan tərəfinin Rusiya və Qərbdəki ermənipərəst mətbuatının yalanlarla ləkələdiyi ədalətli mövqeyini Fransa ictimaiyyətinə və elə müəyyən dərəcədə dünya ictimaiyyətinə yorulmadan çatdırmağa çalışırıdı. O, məşhur yazıçımız Rüstəm İbrahimbəyovun Fransa televiziyası ilə böyük rezonansa səbəb olmuş, Fransada ermənipərəst təbliğatına güclü zərbə vurmuş çıxışını təşkil etmişdir.

Ramiz Abutalibov - Mirzə Fətəli Axundov, Füzuli və "Kitabi Dədə Qorqud" a həsr olunmuş yubiley tədbirlərinin əvəzolunmaz və fəal iştirakçısı, qonaqların Fransadan Bakıya gəlişinin təşkilatçısıdır.

Hal-hazırda Ramiz artıq başqa bir paytaxtda - Moskva - Azərbaycan naminə elə bu cür fədakar və məhsuldar işlə məşğuldur. Və düşünürəm ki, bu səylər üçün ən yüksək ad - Ramiz Abutalibovun çoxillik fəaliyyətini çox dəqiq müəyyənləşdirən "zahid" sözüdür.

Anar

* * *

Ramiz və Tamilla. 1963-cü il

Moskvanın yeni azərbaycanlısı

Mən onu şəxsən tanımadım, yalnız adını eşitmışdim, “Panorama” qəzetində bir neçə məlumat xarakterli məqaləsini, bir neçə müsahibəsini oxumuşdum. Və bilirdim ki, dünyanın bir ecazkar şəhəri olan Parisdə belə bir eloğlumuz var. Azərbaycanımızı layiqincə təmsil eləyən eloğlumuz. Amma heç xeyalıma gətirə bilməzdim ki, uzaqdan-uzağə tanındığım eloğlumuz haçansa Moskvaya köçəcək, mən də Ramiz Abutalibovla yaxından tanış olacağam. Bizim adı, ötəri bir tanışlığımız möhkəm, sarsılmaz bir dostluğa çevriləcək. İki ildir ki, Moskvadadır, bu iki il ərzində onun elədiyi işləri görəndə heyrətlənməyə bilmirsən. Çoxsaylı, gurultulu adlar altında fəaliyyət göstərən cəmiyyətlərlə müqayisə edəndə bu adamın təkbaşına, yorulmadan etdiyi işləri görəndə adamın qəlbini qürur hissi bürüyür.

Ramiz Abutalibovu çoxları tanışa da, kiçik bioqrafik arayış verim. O, qədim Gəncə şəhərində ziyalı ailəsində doğulub. Orta və ali təhsilini Bakıda alıb. Atası Abutalib Abutalibov Ordubadın sayılan, seçilən nəsilli-köklü ailələrindən birində böyüküb. Anası Suğra Ələskərova Bakıda mötəbər bir ruhani ailəsindəndir. 1960-ci ildən əmək fəaliyyətinə başlayıb, Sovetlər dönəmində Mərkəzi Komitədə, Nazirlər Sovetində, Ali Sovetdə məsul vəzifələrdə çalışıb.

Çinqız Hüseynovun “Bitməyən məktub” kitabı, gənc şairə Solmaz Süleymanlinin “Şerlər” kitabı, Fərhad Ağamaliyevin “Vətənə dönüş” kitabı, və eləcə də onun “Moskovskaya pravda” qəzetində “Azərbaycan soyqırımı” mə-

qaləsi, T.Musayev və İ.Məmmədovun müstərək yazdıqları “Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsi: tarix, hüquq, vasitəçilik” kitabı, məhz R.Abutalibovun iştirakıyla çap olunmuşdur. Özü isə Moskva qəzetlərində üç məqaləsini və özünün «Parisdə illər və görüşlər» kitabını çap etdirmişdir. Azərbaycan legionunun tarixiylə bağlı yeni kitabını çapa hazırlayır. Dekabr ayının 21-də «Мир» telekanalında Rusyanın tanınmış siyasetçiləriylə birlikdə MDB dövlətlərinin yaranmasının 15-illiyinə həsr olunmuş verilişdəki çıxışı tədqiqət layiqdir. Bundan əlavə, Fransayla danişqılar apararaq Rodez şəhərində Fransanın azadlığı uğrunda həlak olan azərbaycanlılara abidə qoyulması üçün sənədləri də o hazırlamışdır. «İrs» jurnalının müğamlarımıza həsr olunan nömrəsinin və «Azərbaycanın mənəvi irsi» sənədli filmlərinin çəkilişinə sərf olunacaq maliyyə xərclərinin YUNESKO tərəfindən ödənilməsi də R.Abutalibovun əməyinin nəticəsidir.

R.Abutalibovun Azərbaycan diplomatiyasında xüsusi yeri var. Onun adının, soy adının qabağında titullarını yazımağa ehtiyac yoxdur. Sadəcə onu demək lazımdır ki, 1998-ci ildə Fransa prezidenti Jak Şirakin xüsusi fərmanıyla Fransa və Azərbaycan arasında mədəni əlaqələrin inkişafındakı xidmətlərinə görə o, Fəxri Legion ordeniylə təltif olunub. Qeyd etmək lazımdır ki, o, bu ada layiq görülən üç azərbaycanlıdan biridir. Həyatın acısını da, şirinini də görüb, enişini də yoxuşunu da görüb Ramiz müəllim. Hələ Sovetlər dövründə Ramiz Abutalibovun arzuolunmayan adamlarla görüşməsi haqda təhlükəsizlik orqanlarına məlumat verilib və onu geriyə çağırılmasını tələb edənlər də tapılıb. Nə yaxşı ki, həmin təşkilatda da vətənpərvər oğullarımız çalışıb. Ramizin işində bir qüsür, nöqsan olmadığını bildiriblər. Ramiz isə qorxma-dan çəkinmədən öz işlərini görüb.

1990-ci ilin 20 yanvar qırğını zamanı Azərbaycan informasiya blokadasında qalanda, Ramiz özünü itirmədən

Azərbaycana qarşı edilən haqsızlıq haqqında məlumatların bütün Avropaya və dünya ictimaiyyətinə yayılmasında öz vətəndaşlıq borcunu yerinə yetirib. Rüstəm İbrahimbəyovla birlikdə fransız jurnalistlərinin Azərbaycana gəlmələrinə nail olublar. O zaman azərbaycanlı adı altında jurnalistlərin Bakiya gəlməsi ağır nəticələr verə bilərdi. Amma vətən, millət sevgisi bu qorxuya üstün gəlib.

Siyasi prinsiplərin, insan zövqlərin dəyişdiyi, mənəviyyatın aşilandığı bir zamanda, ən çətin anlarda belə öz simasını, ziyalılığını, mədəniyyətini, kişiliyini qoruyub saxlayıb. Özünü millətinə, xalqına sevdirmək, onun qəlbinə yol açmaq, hər adama qismət olmur. Bakının 160 sayılı məktəbinin şagirdi Kamran Mikayılov sərbəst mövzuda “Böyüyəndə kim olmaq istəyirəm” başlığı altında yazdığı inşasında “...Böyüyəndə diplomat olmaq istəyirəm, R.Abutalibov kimi diplomat”, yazıb. R.Abutalibov kimi vətənə, millətə, xalqa xidmət etmək istəyən uşaq, böyüyəndə torpağı satmaz, pul qazanmaq üçün arxadan dostunu öldürüb avtomatına yiylənməz, təmiz böyüyər, vətənpərvər böyüyər. Ramiz müəllim üçün də bu inşa yazısından gözəl nə mükafat ola bilər? Ramizin həyatı hər birimizə nümunə olan bir həyatdır. Milli təfəkkürümüzün inkişafında, milli tariximizin ağ səhifələrinin bərpasında, milli dəyərlərimizin qorunub saxlanmasında, nəsildən nəsilə verilməsində, millətin özünə qaytarılmasında fədakarlığı əvəzsizdir, ümumiyyətlə o, bir qənimət simadır. Mənəvi mühitimizin zənginləşməsində Ramizin xidməti danılmazdır. Onun qüdrətinə jurnalist qələminə, böyük vətənsevərliliyinə, hədsiz cəsarətinə, millətə sədaqətinə əbədi borcluyuq. İki ildir tanışlığımız. Amma bu iki ildə bir dəfə də olsun şəxsi həyatımızdan danışmamışıq. Bizim dərd-sərimiz yalnız Azərbaycan, Qarabağ, işgal olmuş Azərbaycan torpaqları faciəsi, didərginlərimizin ağır taleyi olub. Elə bəlkə də söhbətimiz buna görə tutur. Bir-birimizi anlayırıq. Və mənə bəzən elə gəlir ki, Ramiz müəllim mənim

ən qədim, ən köhnə dostumdur, onu ləp çoxdan tanıyıram. Azərbaycanda bəzən deyirlər ki, rus dilində təhsil alan, orta məktəbi, institutu rus dilində oxuyan adamdan nə vətənpərvərlik gözləmək olar. Beləsinin Azərbaycana övladlıq edəcəyi müşkül məsələdir. Bu yanlışdır. Hər şey insanın özündən, mil-lətə, xalqa, torpağa bağlılığından, istəyindən aslidir. Təhsilini rus dilində almasına baxmayaraq, ana dilimizi də gözəl bılır.

Bir dəfə sözarası soruşdum ki, - sizdə bu qədər millətsevərlik hardandır? - Bilmirəm, bircə onu bilirəm ki, qürbətdə yaşayan ziyalılarımızın taleyilə yaxından tanış olanda, onların vətənə hədsiz məhəbbətini görəndə qəribçiliyin ağır yükünü öz çıyılərimdə hiss edəndə mənim də məhəbbətim birə min artıb, bu sevgi, bu məhəbbət mənim qanımdadır, mənim ruhumdadır!

Bu gün Moskvada Azərbaycan cəmiyyətlərini Ramiz müəllimsiz təsəvvür etmək çətindir. Tədbirlərimizin həyata keçirilməsində onun xüsusi yeri var. Hamımızın onun məsləhətinə böyük ehtiyacı var. Keçən ilin oktyabr ayının 20-də Moskvada Mərkəzi yazıçılar evində xalq şairi S.Vurğunun 100-illiyinə həsr olunmuş təntənəli yubiley gecəsində Azərbaycan yazıçıları birliyinin sədri xalq yazıçısı Anar Ramiz müəllimi tribunaya dəvət etdi və yazıçılar birliyinin vəsiqəsini ona təqdim etdi. Bu gün mən çox sevinirəm ki, sıralarımızda belə samballı, layiqli qələmdaşlarımız var.

1990-ci ildə Londanda nəşr olunan “Kim kimdir“ kitabında 269 dünya diplomatları arasında Azərbaycandan yalnız R.Abutalibovun adı çəkilirdi.

Üst-üstə götürəndə R.Abutalibov Parisdə 16 il çalışıb. Əvvəlcə SSRİ-ni, Azərbaycan müstəqillik əldə etdikdən sonra isə müstəqil Azərbaycanımızı YUNESKO kimi mötəbər bir təşkilatda təmsil edib.

R.Abutalibov Fransada bir-birinin ardınca dövrümüzün mühim ictimayı-siyasi həyatıyla, ən vacib məsələləriylə, baş-

licası isə Qarabağ münaqışəsiylə bağlı “Dağlıq Qarabağ tarihi sənədlərdə” (1989, fr. və ing. dillərində), “Qafqaz bürosu, Dağlıq Qarabağ, Stalin” (1990, fr. dilində), “Qarabağ keçmiş və gələcək arasında” (1991, fr. dilində), “Qarabağ - 4 il sonra” (1992, fr. və ing. dillərində) kitablarını nəşr etdirmişdir. Fransaya gəldiyi ilk günlərdən taleyin ağır zərbələrinə məruz qalan, unudulan, əlləri doğma vətənlərindən üzülən, Azərbaycan həsrətiylə yaşayan, amma haradasa Azərbaycanımızın tarixində şanlı səhifələr yaradan neçə-neçə həmyerlimizlə görüşüb, onlarla və onların övladlarıyla sıx əlaqə saxlayıb. Onların bəlkə də yeganə ümid yerlərinə çevrilib, Fransayla Azərbaycan arasında körpü rolunu oynayıb. Parisdə ilk dəfə olaraq əksəriyyəti Şimali Azərbaycandan olan “Azərbaycan evi” cəmiyyətini yaradıb və Timuçin Hacıbəylinin vəfatından sonra 1997-ci ilə qədər bu təşkilata rəhbərlik eləyib. Keçən əsrin 20-ci illərində Fransada mühacirətdə yaşayan C.Hacıbəyli, Ə.Topçubaşov, Ümmül-Banu (Banin) və başqa həmyerlilərimizin həyat və fəaliyyətləriylə bağlı tarixi və ədəbi sənədlərin, materiallann aşkarılmasında, Azərbaycana gətirilməsində R.Abutalibovun xidməti böyükdür.

Yuxarıda qeyd etdiyim kimi, keçən il Ramiz müəllimin “Parisdə illər və görüşlər” kitabı çapdan çıxbı. Xösbəxtlikdən kitabı təqdim etmə mərəsimində mən də iştirak edirdim. Moskva-da yaşayan samballı rus jurnalistlərinin, yazıçılarının, tanınmış diplomatların iştirakı ilə keçirilən bu tədbir R.Abutalibovun yalnız Azərbaycanda yox, ölkəmizin hüdudlarından çox-çox uzaqlarda tanındığını və sevildiyini əyani sübut edirdi. Kitab sanki R.Abutalibovun Fransada yaşadığı illər ərzində gördüyü işlərin hesabatıdır. Görüşdüyü, qarşılaşdığı insanlar haqqında xatirəleri, müsahibələri, müxtəlif vaxtlarda çap etdirdiyi məqalələri toplanıb. Kitabda siyasi xadim Həsən Həsənovun, məşhur yazıçı Çingiz Hüseynovun, jurnalist-diplomat Vyaçeslav Kostikovun məqalələri maraq doğurur.

Bir neçə ayın söhbətidir. Qapını açıb gülə-gülə içəri girdi
(Ramiz müəllimin özünəməxsus gülüşü var.)

-Heç bilirsən nə olub?

-Nə olub, Ramiz müəllim!

-Bu gün Amerikadan general Hüseynxan Naxçıvanski-nin nəticəsindən - Georgi Naxçıvanskidən məktub almışam, Nyu-yorkda yaşayır. Onun bacısı Aleksandra Naxçıvan-skayani tanıyıram - Fransada olur. Amma Georgiylə əlaqə saxlaya bilməmişdim. Axır ki, istəyimə nail oldum - deyib, əlindəki məktubu mənə uzatdı. Genlərində azca da olsa azərbaycanlılığı olan, damarlarında az da olsa azərbaycan qanı axan bu adamı tapdığına necə də sevinirdi Ramiz müəllim.

Həmişə olduğu kimi, yenə də Qarabağdan, işgal altında qalan torpaqlarımızdan danışırıq. Mən də Kəlbəcərdən danışdım. O, mənə diqqətlə qulaq asırdı. Birdən onun tutulduğunu gördüm.

- Əzizim, mən Azərbaycanın bir neçə rayonunda olma-mışam. Görmədiyim rayonlardan biri də Kəlbəcərdir. Amma sənə söz verirəm, Kəlbəcər azad olanda mütləq səninlə oraya gedəcəyəm. Doğrudur, mənə dağlara qalxmaq olmaz, təzyiqim var. Amma orada ölməyimə razıyam. Təki Kəlbəcər azad olsun!

Ramiz haqqında bu yazımı bitirmək isteyirdim. Gözüm Ramizə Fransadan göndərilən bir məktuba sataşdı. Fransa-da yaşayan bir həmyerlimiz Renara xanım bir gürcü diplomatından Natella Lagidzedən soruşub ki, - sən Ramizi tanıyırsanmı? Natella da cavab verib ki, kim Ramizi tanımirsa, deməli Azərbaycanı tanımır.

Ramiz müəllim, elə mən də belə düşünürəm!...

Nəsib Nəbioglu

* * *

Ramiz Abutalibovun 70 yaşı

Bütün həyatını Azərbaycanın mədəniyyətinə, tarixinə, irlinə, mühacirət həyatı yaşayan insanların fəaliyyətinin öyrənilməsinə həsr edən dəyərli ziyalımız Ramiz Abutalibovun 70 yaşı tamam olur. Bir zamanlar Ramiz müəllimin özü 70-80 yaşlı insanlarımızı arayıb axtarır, onların zəngin həyat yolunu öyrənirdi, materiallar, faktlar toplayıb Azərbaycana gətirirdi. İndi isə onun 70 yaşı tamam olur və biz onu axtarıb yubileyi haqqında yazırıq. Bu həyatdır və görünür elə belə axarı ilə də davam edəcək.

Onun haqqında çoxdan eşitsəm də görüşməmişdik. Bilirdim ki, belə bir ziyali insan var və əsasən də Fransada yaşayan ziyalılarımızın - Ə.Topçubaşovun, C.Hacıbəylinin həyat və fəaliyyətləri ilə bağlı sənədləri toplayıb Dövlət Arxivimizə gətirib. Onunla görüşməyimizin, yaxından tanış olmağımızın başlıca səbəbi isə Azərbaycan legionerləri ilə bağlı kitab hazırlamağım oldu. Azərbaycan tarixində hələ yazılmamış bu tarixlə bağlı kitabı hazırlayanda R.Abutalibov mənə böyük dəstək oldu. Elə mehribanlıq və səmimiyyətlə işimə diqqət göstərdi ki, sanki kitabı o özü yazar. Mövzu ilə bağlı Ə.Dündənginskinin fəaliyyəti ilə bağlı çoxlu sayıda sənədi mənə təqdim edən R. Abutalibov kitabı nəşr olunacağını da səbirsizliklə gözləyirdi. Kitab nəşr olunduqda isə çox sevinirdi və 5-6 nüsxəni götürüb Fransada yaşayan keçmiş legionçulara çatdıracağını bildirdi.

R.Abutalibov hələ YUNESKO-da işlədiyi vaxtdan mühacir azərbaycanlılarla əlaqə qurub, dostlaşış. Qeyd edim ki, onlarla yaxından təmasa girmək də o zaman asan iş deyildi. KQB-nin gözündən tez-tez yayınmaq və sovet quruluşu-

nun əleyhinə olan mühacirlərlə münasibət yaratmağın xüsusi çətinlikləri və məsuliyyəti vardı. Digər tərəfdən, mühacirlər özləri də münasibət qurmaqdan çəkinirdilər, ehtiyatlanırdılar. R.Abutalibov isə bu işi bacarırdı.

O, Parisdə keçən 16 ilini də özü üçün yaşamadı. Azərbaycanın görkəmli dövlət xadimi, ilk parlamentin sədri Ə.Topçubaşovun zəngin irsini, məktublarını, sənədləri toplayıb Azərbaycana gətirdi. Ə.Topçubaşovun yaxınları ilə dostlaşdı, onların etibarını qazandı. Özü yazır: “Mənə beş ilə qədər Əlimərdan bəyin oğlu Ələkbər bəylə (1896, Bakı- 1977, Paris) onun ömrünün sonuna dək dostluq etmək xoşbəxtliyi qismət oldu. Onunla evində olan uzun söhbətlərimizdə öz valideynləri haqqında danışındı və qeyd edirdi ki, yəqin vətəni Azərbaycanda atasının ilk Azərbaycan Demokratik Respublikasının quruculuğundakı xidmətlərini xatırlayacaqlar”.

R.Abutalibov Ə.Topçubaşovun ürək ağrından gündəliyini də ilk dəfə çap etdirdi və maraqlı faktlar açıqladı. Ən ağır, ən çətin həyat yaşamağa məcbur olan Ə.Topçubaşov Azərbaycan davasını daimə yürüdü və bu yoldan çəkinmədi. Həmin gündəlikdən: “2 Aprel 1932-ci il: “Hətta Heydər bəyə telefon etmək, yaxud onun yanına getmək imkanım yoxdur. Qalmışam pulsuz və evdən çıxa bilmirəm; 14 may, 1932-ci il: “Son günlərdə baş verənlərlə bağlı əhvalim çox piddir. Borclar üstümə yiğilir, soyuq bir yandan, bütün ehtiyatlarım isə tükənir...”

Əlbəttə, bu həyat tərzini yaşayan ilk Azərbaycan Parlamentinin sədri və Azərbaycanı müstəqil dövlət olaraq 23-ə qədər dövlətə tanınan Ə.Topçubaşovun həyat çirpıntılarıdır. O Topçubaşovun ki, hələ bu gün də biz onun məzarını doğma Vətəninə gətirməmişik və bir ev muzeyini yaratmamışıq.

R.Abutalibov Azərbaycanın görkəmli dövlət xadimi, ilk demokratik dövlətimizin banisi M.Ə.Rəsulzadənin də çoxlu sayda məktublarının tapılıb Azərbaycana gətirilməsində xidmətlər göstərmişdi. 85 səhifədən ibarət olan ərəb əlifbası ilə yazılın,

əsasən M.Ə.Rəsulzadənin C.Hacıbəyli ilə yazışmalarını əhatə edən məktublar o zamanın Azərbaycan Prezidenti Ə.Elçibəyə verilmişdi. R.Abutalibov bu haqda yazar: “Bu, Ceyhun bəyin oğlu Timuçin Hacıbəylinin istəyi idi. Atasının arxivindən olan ilk sənədləri mənə çoxdan verməyə başlamışdı, lakin bir qədər əvvəl, düz 16 illik tanışlığımızdan sonra isə Ceyhun bəylə Məhəmməd Əminin yazışmalarını verməyə başladı”.

R.Abutalibov C.Hacıbəylinin oğlu ilə dostluq edib, həm də Azərbaycanın böyük bir mühacirət irsini əslində qorudu, saxladı, Azərbaycana təhvil verdi. C.Hacıbəyliyə ünvanlanmış 135-dən çox məktub Ə.Topçubaşovun, Ə.Hüseynzadənin, M.Rəsulzadənin, Y.Çəmənzəminlinin yazdıqları idi və hər bir məktub böyük bir dövrün acı reallıqlarını əks etdirirdi.

Bu acı bir reallıqdır ki, mühacirətdə yaşayan hələ çoxlu sayda insanların arxivləri əldə edilməyib və yaxud da məhv olub. Bəzilərinin oğul-uşaqları üçün isə bu qızıl sənədlər evdə artıq əşyaya çevrilib və harasa atlıb.

R.Abutalibovun xidmətləri sayəsində bu gün tanınmış Ümbül Banu haqqında, böyük mütəfəkkir Ə.Hüseynzadənin oğlu Səlim Turan (1915-1994) haqqında geniş bilgilər əldə etmək mümkündür.

R.Abutalibov imkan düşdürüyü məqamda tanınmış şəxsiyyətlərimizin irsi, arxivləri ilə maraqlanıb. Həyatında bir məqama diqqət edək: “Bu ilin yanварında Londonda ezamiyyətdə olarkən Böyük Britaniyanın Milli Arxivində oldum. Burada Azərbaycanın 1918-1920-ci illərinə aid çoxlu sayda sənəd saxlanılır. Əlbəttə arxivdə birgünlük iş zamanında bütün materiallara baxmaq mümkün deyildir, lakin ümumi təəssurat əldə etmək mümkündür. Əlbəttə, bu məqamlar Ramiz Abutalibovun yaşadığı ömrün hər anının maraqlı, mənalı, Azərbaycan vətəni üçün faydalı keçdiyini göstərir. O, hansı ölkədə olmayıñdan asılı olmayaraq öz müqəddəs borcunu yerinə yetirir.

Diqqət edək R.Abutalibovun araşdırılmalarına. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti dövründə (1918-1920) xaricdə oxumağa gedən ilk azərbaycanlı tələbələr haqqında ciddi araşdırımlar aparan R.Abutalibov onlar haqqında bizə məlumatlar verir. Həmin tələbələrin təhsili üçün 4 milyon rubl pul ayrılsa da, onlar həmin təqaüdü yalnız 6 ay ala biliblər. Sonra həmin tələbələrin C.Hacıbəyliyə yazdıqları məktubları da həyecansız oxumaq mümkün deyil. Ağır şərait, dolanışığın çətinliyi, geri qayıtmagın qeyri-mümkünlüyü, bolşevizmin Azərbaycanda törətdiyi cinayətlər və s. Parisdə yüksək ali təhsil alan gənc şair Əli Yusifin taleyi hər kəsə artıq məlum idi. Məhz xaricdə təhsil aldığına görə və özü də ADR hökuməti tərəfindən göndərildiyinə görə onu tutub güllələmişdilər.

R.Abutalibov dövlət yardımçılarından məhrum olan azərbaycanlı tələbələrin acı aqibətini göstərir. Yazır ki, onlardan ikisi - Əkbər Sadiq və Mir Abdin Mir Qasim özlərini öldürdülər. Əkbər Sadiq İtaliyada Laperuz şəhərində Kənd Təsərrüfatı İnstitutunu, Mir Abdin Mir Qasim isə Paris Universitetinin hüquq fakultəsini bitirmişdi.

Həmin tələbələrin ikisi - Şeyxzamanov və İsmayıllı Əliyev isə borclarını verə bilmədiklərindən həbsxanaya salınmışdır.

İlk heykəltəraş - Zeynal Əliyev isə 1927-ci ilin 7 avqustunda C.Hacıbəyliyə yazdığı məktubda bildirirdi ki, o, İtaliyada Peruçi İncəsənət Akademiyasını bitirib, amma iş tapa bilmədiyindən çox kasibçılıq içində yaşayır və Braziliyaya getmək istəyir.

R.Abutalibov Azərbaycan legionerləri, xüsusən tanınmış hərbçi - jurnalist Ə.Fətəlibəyli-Düdənginski ilə bağlı çoxlu sayda materialları, onun şəxsi məktublarını dövlət arxivinə verib.

Onun xidmətləri çoxdur. Və o, bütün həyatı ilə Azərbaycana bağlı insandır. R.Abutalibov 1988-ci ildə Azərbaycanda Xalq Hərəkatı başlayanda ona dəstək verən insanlardan olub. “Samizdat” adı ilə çap olunan bir çox nəşrləri məhz R.Abutalibov hazırlayırdı. Həmin illərdə O, “Və-

tən Cəmiyyəti”nin nəşr etdiyi “Odlar Yurdu” qəzetində də mühacirlərimizlə bağlı maraqlı məqalələr çap etdirirdi.

Qeyd edək ki, R.Abutalibovun araşdırılmalarında ən diqqətlisi azərbaycanlı mütəfəkkirlərin Avropa nəşrləridir. Müəllif göstərir ki, bu sırada ilkin olaraq ən tarixi nəşr Əhməd bəy Ağaoğlunun 1891-ci ildə martın 15-də “Lya Nuvel revyu” jurnalında (Paris) çap etdirdiyi məqalədir. Bundan əlavə, Y.V.Çəmənzəminlinin də “Revyu dyu mond müsəlman” jurnalında məqaləsi nəşr edilib. Sonradan isə Miryaqub Mehdiyevin 1926-ci ildə Fransada fransız dilində “Sovetlər rejimi: yaranması və quruluşu” kitabı, M.Ə.Rəsulzadənin Parisdə və Varşavada kitabları nəşr edildi. R.Abutalibov bu məlumatları böyük həvəslə araşdırıb bizə təqdim etmişdir.

Onun xidmətləri Fransa hökuməti tərəfundən layiqincə qiymətləndirilib. Fransa prezidenti Jak Şirakin fərmani ilə Fransa-Azərbaycan əlaqələrindəki xidmətlərinə görə R. Abutalibov bu ölkənin “Fəxri legion” ordeni ilə təltif edilib.

R.Abutalibov 2004-cü ildən Moskvada yaşayır. Bu üç il ərzində rus oxucularının diqqətini çəkən iki maraqlı kitab nəşr edib: 1) “Parisdə keçən illər və görüşlər”, 2) “Özgələr arasında özünükü, özünükülər arasında özgə”.

Hər iki kitabı Azərbaycandan, onun insanlarından, tarihindən, mədəniyyətindən bəhs edir. O, həmişə arayır, axtarır, faydalı ölüm yaşayır.

Bu 70 illik ömrünü isə belə dəyərləndirir: “Mən həyatdan şikayətlənmirəm. O, mənim üçün maraqlı və məzmunlu olmuşdur”.

Yaşımız arasındaki fərqə baxmayaraq, münasibətlərimizdəki səmimiyyətə əsaslanıb deyirəm: “Dostum! 70 yaşıنى təbrik edirəm!”

Nəsiman Yaqublu

* * *

2. Sonderwesen der Käfer und Schnecken
nach Dr. Hermann Melchiorce
Bücher über die Schnecken und Spira-
kulatoren, nach dem neuen Kür-
schnerschen Lehrbuch der Zoologie.
Von oben nach unten: 1. Die Schnecken und Spira-
kulatoren des Südens, Dr. Dr. H. M. -
melchior, 1890; 2. Die Schnecken und Spira-
kulatoren des Nordens, Dr. Dr. H. M. -
melchior, 1891; 3. Die Schnecken und Spira-
kulatoren des Mittelmeers, Dr. Dr. H. M. -
melchior, 1892; 4. Die Schnecken und Spira-
kulatoren des Ozeans, Dr. Dr. H. M. -
melchior, 1893; 5. Die Schnecken und Spira-
kulatoren des Indischen Ozeans, Dr. Dr. H. M. -
melchior, 1894.

Задача №1. Весной в лесу обнаружили
животное, которое было похоже на
кошку, но было вдвое больше ее.
Оно имело крепкое тело, короткие
ноги и длинные когти. Оно
было покрыто густой, темной
шерстью, которая не позволяла
увидеть его в темноте. Оно
имело острую морду с большими
зубами и длинный язык, которым
оно могло ловить насекомых.
Это животное было названо
«кошкой-тигром».

Əsl vətəndaş, soyköküñə bağlı ziyalı

Ramiz Abutalibovun topladığı və özünün fəaliyyəti nəticəsində yaranmış yüzlərlə sənədi beş elmi siyahıda si stemləşdirilmiş və rəsmiləşdirilmişdir. Həmin şəxsi fonddakı sənədlərlə hər il 10-15 araşdırıcı maraqlanır və istifadə edir. Ramiz müəllimin 70 illik yubileyi ərəfəsində əldə etdiyini müxtəlif ziyalılarımıza yazışmaları da qiymətlidir. Həmin yazışmalarından bir neçəsini oxuculara təqdim etməklə, onun geniş fəaliyyətini bir daha yada salmaqdır. Türkoloq, tarixşünas A.Odrinin, xalq yazıçısı Anarın, İran şairi, publisist, tərcüməsi A.Əhmədin, B.Vahabzadənin, A.Zamanovun, millət vəkili R.Hüseynovun, M.Musazadə və onlarla başqa ların məktubları daha çox maraqlı və qiymətlidir.

Artıq R.A.Abutalibov yaş zirvəsinin parlaqlığını ya şayır. Onun müstəqilliyimizin acılı, şirinli tarixini ya şadan sənədlərlə həmsöhbət olmasını bundan sonra da davam etdirəcəyi işlərin aydınlıqla yerinə yetirməsinə cansağlığı arzu layırıq. Heç kəsə bənzəməyən arxiv sənədlərinə özü demişkən nastalgiyasi bundan sonra da daha geniş olsun. Unudulmuş və dünyaya səpələnmiş müxtəlif taleli insanların arayıb tapılmasında ona həmişə yaşıl işıq arzulayırıq. Yaşıl işıqda Ramiz müəllim hələ neçə-neçə şəxsiyyətlərimizin həyat və yaradıcılığını bizə və gələcək nəsillərə çatdıracaq bilmirəm, ancaq onu bilirəm ki, o, arxiv sənədləriylə işləməkdən həmişə zövq alır. Unudulmaz professorumuz Abbas Zamanovun hələ 1989-cu ildə ona arzuladığı bir fikirlə, əziz ziyalımız Ramiz müəllimə arzumuz budur: “Arzu edirəm ki, sənin həyatın həmişə bayram olsun. Əziz dostum Ramiz Abutalibovun

Novruz bayramı mübarək!”.

Azərbaycançılığın və dünya Azərbaycanlılarının bir təşkilatda toplanması işində XX illiyin son onilliyində Ramiz müəllimin yorulmadan çalışması və bunu təsdiq edən ağsaqqal şairimiz Bəxtiyar müəllimin məktubundan bir fikirlə də razılaşmamaq olmaz. Bəxtiyar müəllim yazır: “Allah Sizdən çox razi olsun. Siz çox böyük işlər görürsünüz. Millətimiz bu son hadisələrdə Sizdən çox razıdır...”. Bəli, Ramiz müəllimin Qarabağ hadisələrini dünya ictimaiyyətinə çatdırmaq üçün çox böyük işlər görmüşdür. Bunu onun şəxsi arxivindəki sənədlər bir daha təsdiq edir.

İndi də əziz oxucular, Ramiz müəllimlə yazışanlardan bir neçəsinin məktubunu Sizə çatdırırıq. XX yüzillikdə 2-ci dəfə qazandığımız müstəqilliyimizin əldə edilib möhkəmlənməsində Ramiz müəllimin də böyük işlərində bəzi fikirləri məktublarda oxuyun.

Nº 1

Salam Ramiz!

Biz az qala yadlaşmışıq. Çoxdandi əlaqəmiz kəsilib. Məncə biz əlaqələrimizi bərpa etməliyik. Bunun ümumi işimizə faydası olar.

Ümbülbani xanım haqqında “Lit. qazeta”da çıxan məqaləni maraqlı üçün sənə göndərirəm. Yəqin ki, Banın xanım bundan şad olar. İndi Bakıda mətbuatda, ekranlarda tez-tez ondan söhbət gedir. Hami onu Bakıda görmək istəyir. Onun əsərlərinin Azərbaycan dilində nəşri barədə də danışq gedir.

Ramiz! Sənə buradan nə lazımlı olsa yaz. Tapşırıqlarına əməl etməyə hazırlam.

Hələlik sağ ol, A.Zamanov

6.II.1988. Bakı.

Nº 2

Əziz qardaşım Ramiz! salam!

Mənim “Gəlin açıq danışaq” kitabımdan 10 ədəd Telman Qurbanova verdim. Siz Fransaya gedəndən bir həftə sonra. Sonra ona zəng vurdum, dedi Sizə göndərib. İndi nigaranam, kitabları ala bildiniz ya yox? Uşaqlar neçədir? Sizin işləriniz neçədir? Nə kimi yeniliklər var?

Bakıya nə zaman gələcəksiniz? Artıq dərəcədə xahiş edirəm kitablar barədə mənə məlumat verəsiniz.

Dərin hörmətlə Bəxtiyar V.

25.I.1989.

Nº 3

əziz qardaşım Ramiz! salam!

Türkiyədəydim. Gəldim. Məktubunuzu oxudum. Allah Sizdən razi olsun. Siz çox böyük işlər görürsünüz. Millətəmiz bu son hadisələrdə Sizdən çox razıdır. Əlinizdən gələni elədiniz. Sizin tapşırığınızı S.Əliyarova və Elçinə çatdırıldım. Mütləq edəcəklər. Qarabağ hadisələri yenidən qızışır. Ermənilər sakit olmayıacaq. Bu işlərdən qan iyi gəlir. Bizə Allahın yaziğı gəlsin. Bunları qan hərləyir. Uşaqlara, yoldaşına mənim ailəm adından salam söylə.

Dərin hörmətlə Bəxtiyar V.

12.V.1989.

Nº 4

Hörmətli Ramiz müəllim, salam!

25.03.1990-ci il tarixli məktubunuzu və bir kitab, “Ədəbiyyat və İncəsənət” qəzətinə alb çox şad oldum. Çox sağ olun. Bu hədiyələr mənim üçün çox qiymətlidir. Bunun üçün öz min-nətdarlığımı bildirirəm. Ramiz müəllim hər zaman ki, Sizdən məktub yaxud qəzet, kitab alanda ürəyim dağa dönür, inanıram ki, mənim də arxamda duranlar var. Çox şadam ki, Sizin kimi

elimizin qeyrətini çəkən oğulları var. 10.04.1990-ci ildə səhər Bakı vaxtı ilə 9/5-dən 10 kimi Bakı radiosundan “Azərbaycan səraqlı” adlı verilişi eşidib ləntə yazdım. Bu veriliş yalnız Sizin haqqınızda idi. Verilişin müəllifi Zərnisan Ağayeva idi. Azərbaycan Mərkəzi Ədəbiyyat və İncəsənət arxivinin direktoru Maarif Teymurov Sizin haqqınızda ətraflı söz açıb dedi ki, sizlə də neçə tanış olub və indii də siz ilə neçə əlaqə saxlayır. Rədionun diktoru belə deyirdi: Ramiz Abutalibov ürəyinin səsi və Azərbaycanlı qanı ilə bütün elinin və Azərbaycanının haqqında axtarışlar aparır. O, Fransada və yolu düşdürüyü ölkələrdə, muzeylərdə, arxivlərdə və ölkəmizə aid müxtalif sənədləri toplayır və Azərbaycan Dövlət Mərkəzi Ədəbiyyat və İncəsənət arxivinə təqdim edir, indiyə kimi 100-dən artıq materialı təqdim edib. Fransada yaşayan Azərbaycanlı mühacirləri arayıb, hərədən bir yarpaq da olsun çatdırır doğma xalqına. Vətən öz övladlarından vətəndaşlıq tələb edir. Elimizin əsl elsevər oğullarından biri Ramiz Abutalibovdur. Mən də çox şadam ki, elimizin Sizin kimi elsevər oğlu ilə yaxından tanış olub və dostluğumuz, qardaşlığımız əbədi olaraq davam edəcəkdir. Novruz bayramı günlərində bir neçə gün Tehrana getdim. Vaqif müəllimə bir neçə gün zəng eylədim, amma cavab verən olmadı. Yəqin ki, bayram tətillərində gəzməyə getmişlər. “Varlıq” jurnalının müdürü ağaya Cavad Heyətlə görüşüb Sizin haqqınızda ətraflı söhbət etdik, bir daha ünvanınızı dəftərə yazdı, yaxşı olar ki, ona məktub yazıb, çap etmək üçün bir material göndərəsiniz, beləliklə əlaqələr yaransın. Bundan başqa Cavad Heyətin dəvətilə cərrah Nurəddin Rzayev və Rüstəm Əliyev qonaq gəlmış idilər. Bir neçə gün Təbrizdə qonaq oldular. Nurəddin müəllim Təbriz Tibb ofisində bir saat çıxış etdi. Bu çıkış çox-çox gözəl və həyəcanlı keçdi. Belə ki, indi də hər yerdə, xüsusən tibb doktorları içində onu çox ehtiramla yad edirlər. Türkiyəyə gəldikdə deməliyəm ki, Xəlil bəy Açıqöz ilə yaxından tanış idim və Azərbaycan tarixi ədəbiyyatı konfransından xəbərim

*var idi, amma getmək üçün imkanım yox idi, amma buna bax-
mayaraq, Sizin şəhərə getmək arzusundayam. Oradan dəvət
gözləyirəm. Ramiz müəllim, bildiyim kimi yalnız mənim üçün
vahid elimiz, vahid ölkəmiz hər şeydən əzizdir. Odur ki, bir
neçə ay Sizin şəhərə getmək, mənim üçün hər şeydən qıymət-
lidir, çünki istəyirəm orada bir kimsəyə qonaq olmadan, öz
xərcimlə qalib, ana dilimizdə yazış oxumasını düzgün öyrə-
nim. Bu gün bizə hər şeydən vacib olan budur, dəvət üçün yollar
axtarıram. Cox dostlara yazmışam, gözləyirəm, görən qismət
olacaq ya, yox? Bu zərfin içində özümün, yeni il münasibətilə
yazdığınış ser, kartum, Şəhriyarın poçta markasının üzərindən
çəkilmiş fotosurətin, dahi Şəhriyarın kartda yazılmış bir şerini
göndərdim. Ümid edirəm ki, ürəyimizdən olmuş olsun. Ramiz
müəllim yenə də əldə etdiyim Qarabağ'a aid olan ser, yaxud
bir işlənmiş material olarsa mütləq göndərəcəyəm. Bu yaxın
gündərə məşhur bəstəkar ustad Əli Səlim ilə müsahibə aparıb,
yazış Sizə də göndərəcəyəm. Həm mənim adımdan radioya,
həm də ədəbiyyat və incəsənət qəzetinə və s. istədiyimiz yerə
göndərə bilərsiniz. Elçin müəllimlə və tarzən Ramiz Quliyevlə
məktub göndərmişəm və tərcümə etmək üçün Firudin Şuşinski-
nin “Azərbaycan xalq musiqisinin tarixi”! kitabını istəmişəm.
Əgər bu kitab Sizin ünvana göndəribəsə, onun zəhmətini qəbul
edib mənə göndərərsiniz. Kitab, məktub Sizin şəhərdən mütləq
gəlib əlimizə çatmayır. Orada olan zaman mərhum Səməd Vu-
rgunun ev muzeyinə getdim. Yusif Səməd oğlunun anası Xa-
vər xanım eşitdi ki, Təbrizdən gələn var, sevindiyindən ağlayıb
haldan getdi, ayılıb görüşdük. Əlləri titrəyə-titrəyə Təbriz və
Cənub həsrətində olduğunu bildirdi. Dedi: Bacıgil çox illər
bundan əvvəl İrana, Rəşt şəhərinə gediblər, onları axtarır.*

*Mən də onları çox axtardım tapa bilmədim. Əgər bu ba-
rədə ətraflı məlumat versələr şayəd tapa billəm. Ramiz müəl-
lim məktubum çox olduğu üçün üzr istəyirəm. Bilirsiz ki, siz-
lərə yazmaqla söz qurtarmaz. Nə arzunuz varsa yazın, yerinə*

yetirim. Sizə cansağlığı və uğurlar arzulayıram. Hələlik bu qədər. Əlinizi sixıram. Hörmətlə İran-Təbriz P.O.BOX № 5133% /1539.

Əhməd Azərlu.

P.S. Bu məktubla bərabər “Heydər baba” kitabını göndərdim.

12.VI.1990.

№ 5

Salam hörmətli Ramiz müəllim!

4.I.1990-ci il tarixli məktubunuzu, yazılmış tarixdən 32 gün sonra alıb çox şad oldum. Ramiz müəllim bütün məktublar da gəlmir, ya da bir aydan sonra gəlib çatır. Elçin müəllimə və orada dost-tanışalara məktub yazmaq çox çətin olub. Nə gedir, mütləq gələndə əlimizə çatmayıır. Nə yaxşı ki, bizim aramızda məktub gedir, gəlir. Bu da mənim üçün bir böyük səadətdir. Bu günlərdə gələn qısa xəbərlər məni və bütün elsevər xalqımızı çox kədərləndirilib və ürək ağrısı ilə qeyd etməliyəm ki, bizim əlimiz bu barədə heç bir yerə çatmayıır. Məktub da gedib, gəlməsi mütləq yoxdur. Bu da məni çox darıxdırır. Bu barədə təkrar ümidişim Sizə qalib. Sizdən bir məktub alanda çox sevinirəm. Bu yaxın günlərdə Elçin müəllim tərafından 2 bağlama “Odalar yurdu” aldım. Bilmirəm neçə oldu ki, bunlar gəlib çatdı. Əgər Elçin müəllimə yazsanız, həm “Odalar yurdu”nun gəlib çatmasın, həm də mənim və bütün burada olan dostların adından qara xəbərə görə başsağlığı yazarsınız. Bu, bütün elimizə və matəm sahiblərinə bir hörmət ola bilər. Bunu “Odalar yurdun”da yazsanız daha yaxşı olar. O kitabı doktor Cavad heyətə göndərmişəm, bilişəm ki, o kitabda olanları jurnalda yazacaq, yazarsa Sizə göndərəcəyəm. Sizin arzunuza müvafiq əlavə ona məktub yazıb və Sizin ünvani da göndərdim. Yaxşı olar ki, onun üçün Siz də məktub yazıb tanış olun, çox xalq sevər, alim, müsbət bir şəxsiyyətdir. Bu zərfin içində Qarabağa aid “Varlıq” jurnalında yazılmış iki şer, Şəhriyarın

“Türkiyəyə xəyali səfər” adlı bir şerini göndərdim. Yaxşı olar ki, bunların üzünü mənim adımdan “Ədəbiyyat və İncəsənət” qəzetiñə və s. istədiyiñiz qəzetlərə verə bilərsiniz. Yenə də nə arzunuz varsa yazın yerinə yetirim. Ramiz müəllim aldiğimiz qara xəbərlərdən heç rahatlığımız yoxdur. Neçə ola bilər ki, biz burada rahat yataq, amma onlar göz yaşları içində və matəm içində qalsınlar? Bu bir əsil Azərbaycanlı olanın qeyrətinə yaraşmaz. Yazdığınız həm şəhərilərdən bizim çox vardır. Belələri yaman gündə yox, bəlkə harada yemək olarsa orada başdilar. Nə isə, deyə bilərəm ki, təkcə mənəm ki, çox zəhmətlə kitab əldə edirəm. Öz ana dilini bilməyənlərə kitab verib, öyrədirəm, başa salıb, el yolunu ana dilini öyrənməklə göstərirəm. Ramiz müəllim mənim məqsədim, kitabdan və 3 ay ora gedib yazış oxumanı öyrənməkdən budur ki, öz elini bilməyənlərə bir şey öyrənib başa salmaqdır. Ümid edirəm gələcəyimiz daha da işıqlı günlər olmuş olsun. Vaqif Vəkilzadəyə gəldik də deməliyəm ki, o qızımı Amerikaya köçürürdü, özü yox, qızı ilə yoldaşı getdi. Bu günlərdə ondan məktub almışam. İşi çox olduğundan gedə bilmədi. Ramiz müəllim, ümid edirəm Sizi bir də ziyarət edə billəm, gün o gün olsun ki, İrana da, Təbrizə də qonaq gələsiniz. Hələlik bu qədər.

Hörmətlə Əhməd Azərli.

6.II.1990-ci il.

P.S. *Bu cür məktublar çoxdur. Elə bu məktubu Şəhriyarın “Türkiyəyə xəyali səfər” şerini ilk dəfə təqdim edirəm ki, hər iki Vətən qardaşlarımız sevinsin. Xüsusi ilə Ramiz müəlliminin 70 illiyi ərafəsində bu şer daha çox maraq kəsb edir.*

Ustad Şəhriyar və Əhməd Azərli

Türkiyəyə xəyalı səfər

Gəlmışəm nazlı hilal ölkəsinə,
Fikrətin incə xəyal ölkəsinə.
Akifin marşı yaşardıb gözümü,
Baxıram Yəhya Kamal ölkəsinə.

Əvət ismim ocağı Türkiyədir,
Bir müsəlmançı Aya Sofiyadır.
Burada Rumi kimi arıflər var,
Sofılər abidəsi dünyadır.

Görünür pərdəsin açdıqca xəyal,
Başda Fikrətlə durub yəhya Kamal.
Son ədiblər səfidir, bax nə camal,
Şəhriyardan nə ağır istiqlal.

Bir hilal parlayaraq oldu günəş,
Bir saçaklı gümüş islam adlı.
Qal-qanad açdı geniş, bir mülkə,
İmperatoru islam adlı.

Qovzanır heyf qara bir tufan,
O gümüş çalxalanır, ax nə məlal!
Nə günəş, sankı məhar etdi qəmər,
Son çıxırkən yenə bir incə hilal.

Dənizi qaldırıb almış belinə,
Sanki Simurq xəyalım uçalır,
Lakin olduqda daha məst camal,
Titrəyir himni əqdikdə çalır.

Baxışım qol-qola açdıqca uçur,
Göz deyir qoy hələ baxdıqca baxım,
Bu üfiqlərə sevincək qarışır,
Şəfəqin arxına axdıqca axım.
Deyirəm Akifilə gah cümalım,
Üfügün çülbeye mahiyyətinə,
Gah Kəmaldan qol alıb yüksələlim,
Baxalım Fikrətin ülviyətinə.

Tumar artdıqca xəyal filmləri,
Usanlanır burda ağır bir tarix.
Tozlu, qanlı, boğunuq tufanlar,
Sanki gözlər duman içrə mirrix.

Hər yerin torpağı bir şey bəslər,
Burda doğrusu qeyrət kanıdır.
Burda daşdan çox, igidlər sümügү,
İcinnədən bollu şəhidlər qanıdır.

Görürəm fatehi etdikdə hücüm,
Oxunub fatehəyə dövlət Rum.
Şanlı dağlar, ucalıqlar görürəm,
Yenə bir çox dərələr, çox üçüram.

Görürdüm bir əbədi izzət o şam,
Gələcək fəxri olan bir gələcək.
Yox, bu millət, bu həqiqət ölməz,
Uçacaq xizrinə, camini içəsək.

Yenə islam ələmin qaldıracaq,
İmperatoru olan osmanlı.
İki heykəl yapacaq, əl verərək,
Biri türk oğlu, biri İranlı.

Burası Türkiyənin paytaxtı,
Ata Türk intixabi Ankaradır.
Sabiq İstanbul idi, çox da gözəl,
Amma, sərhəd bura, nisbət oradır.
Düzülüb sanki bu balkonlarda,
Yenə şahlar tacı, bəklər fəsidir.
Qulaq assan bu üfiqlərdə hənuz,
Paşalar nərəsi, əsgər səsidir.

Burda son bir mədəniyyət yaranıb,
Nə binalar yapılib, əllər var.
Nə cəlalət, nə səlibət ələmi,
Atatürklər kimi heykəllər var.

Şərq, o qərbi mədəniyyət qosulub,
Bir əsil nəslə bu torpaqda doğur.
Mərifətdən can alıb, izzət nəfs.
Cəhli, fəçri doğulan yerdə boğur.

Qürbət ensas eləməm mən burada,
Sanki öz doğma diyarımdı mənim.
Hərədə vardı qarınداşlarımız,
Ana yurdumdu, hesabımda mənim.

Mən də Azər balası türk oğlu,
Qonacağam doğma qarınadaşlarımı.
Demişəm ayrı düşən ləşlərimi,
Gedəlim, vəsl edəlim başlarımı.

Dili, dini bir qanlı bir qardaşıdıq,
Sözü bizdənsə, nə ağlar bir tarix,
İşdə məhkum edirik başçıları.
Qoru millətləri dağlar tarix.

Biz də Siz tək dinə laqeyd olalı,
Getdi yerlər bizə göylər qaldı.
Şaqqalandıq hərə bir tayda düşüb,
Bir kəsik baş kimi göylər qaldı.

Gəl sıxaq bir kərə qardaşlıq əlin,
Lənət edək naxələf əslafımıza.
Bunu Nadir də o vaxt duymuşdu,
Qoy məhəbbət qala əxlaqımıza.

Bu sevinc, hicqırığa bir ləmhə,
Unudaq qanlı, həzin ləmhələri.
Çıxaraq tariximizdən, çıxaraq,
Qan qaldan o qara səhfələri.

Atatürk heykəlinə göz tikərək,
Burdan alqışlayıram qoca türkü.
Göz öündə namünasib, bilməm,
Bir də təsvir edirəm Can Darkı.

Obalar şairiyəm, dərdimizi,
Duyuram çox da dərin duyğudu bu.
Baş tuta, tutmaya öz duyğumla,
Uyuram, çox da şirin duyğudu bu.

Gördüm, ay nazlı hilalı, sancaq,
Parlasın get-gedə bu sönməz ocaq.
Demirəm biz gul edək dünyani,
Dünyaancaq bizi insan sanacaq!

Şəhriyar

P.S. Bu şer, indiyə kimi işiq üzü görməmiş və heç bir yerdə çap olunmamışdır. Bir neçə aydan sonra Şəhriyarın Azərbaycan dilində olan kitabı Tehranda çapdan çıxacaq. Bu şer də o kitabda çap olunacaqdır. Mən də bu şeri tam olduğu kimi yazmışam. Ümid edirəm Sizlərində ürəyindən olmuş olsun!

Ə.Azərlu. Təbriz. 6.II.1990

Nº6

Əzizim Ramiz balam!

O kiçik, amma dərin məzmunlu və qiymətli məktubunuuzu aldım, gec cavab verdim üçün məzuram. İrandaydım, qayıdib görmüşəm məktubunuuzu. Doğru deyirsiniz, xalqımız qaranlıqdadır həm də ikiqat. Bir tərəfdən mənəvi, digər tərəfdən də maddi. Bu ikincini İranda olduğum zaman daha dərindən hiss etdim. Onlar bizdən də beş betər qaranlıqdadır, ehtiyacları daha çoxdur, palçıq yapma daxmalarda yaşayır kəndlə. Amma heç olmasa, əlindəki qəpik-quruşla bazara çıxanda istədiyini tapa bilir. Bahadır-görüb, gözü doyur. Burada isə... Əzizim, seçkilərin də nəticəsini qayıdan sonra bildim. Məni dəhşət

götürdü. Elə adamlar seçilib ki, heç o parlament onların heç bir şeyinə gərək deyil, sadəcə oturub müxtəlif yollarla qazandığı milyonları güdsə, göz qabağına çıxmasa onlara daha sərfəli idi.

Görək. İranda səkkiz görüş keçirdim şairlər, başqa ziyalılarla. Əlbəttə, geniş salonu olan evlərdə təşkil edirdilər.

Biz, özümüzdən də bədbəxt millətimizi istəyiriksə, oraya gedənləri, göndərdiklərimizi bir düşünməliyik. Gedib elə şeylər damışırlar ki, bizə qarşı nifrət oyadırlar. Cox şikayətləndi gənclik. Biri deyib: “C.Cabbarlinin qəhrəmanları xalqın düşmənləridir”. Bir başqası sosyalizmi pisləyib. Onlar da bu görkəmli alim və sənətkarlardan çox narazı qalıblar. Deyirlər: *Axi bütün bunların əksini biz sizin kitablardan, sizin təbliğatdan öyrənmişik. İndi bu nədir? Kişinin bir üzü olmalıdır həmişə təriflədiyini indii pisləyirsən - səni neçə başa düşək? Yəni onda da tutulaydin, əldəydin - amma həqiqəti deyəydin, ya susaydin. Onda ad-şöhrət üçün təriflədiyi, indi də “millət qəhrəmanı” olmaq üçün pisləyirsən. Əzizim Ramiz bəy, elə suallar verirdilər ki... Kaş orada olaydiniz. İslam da bir tərəfdən... Bəlkə təəssüratumin bir hissəsinə yazdım. Əlbəttə, bütün bunlardan danışmaq çətin olacaq. Çadra boğurdu məni. Dözə bilmirdim. Amma kitabxanalarda bir yaxşı işlədim. İndi məni şairə Tahirə Qürrətüləynin həyat və yaradıcılığı maraqlandırır, əgər nəzərinizə bir şey iləşsə, mənə lütf edib göndərin. Oradan xeyli material toplamışam. İngiltərədən də dostlar ələ keçəni göndəriblər. “Ayati-şeytani”nin türk və ya farscası nəzərinizə çatmayıb ki?*

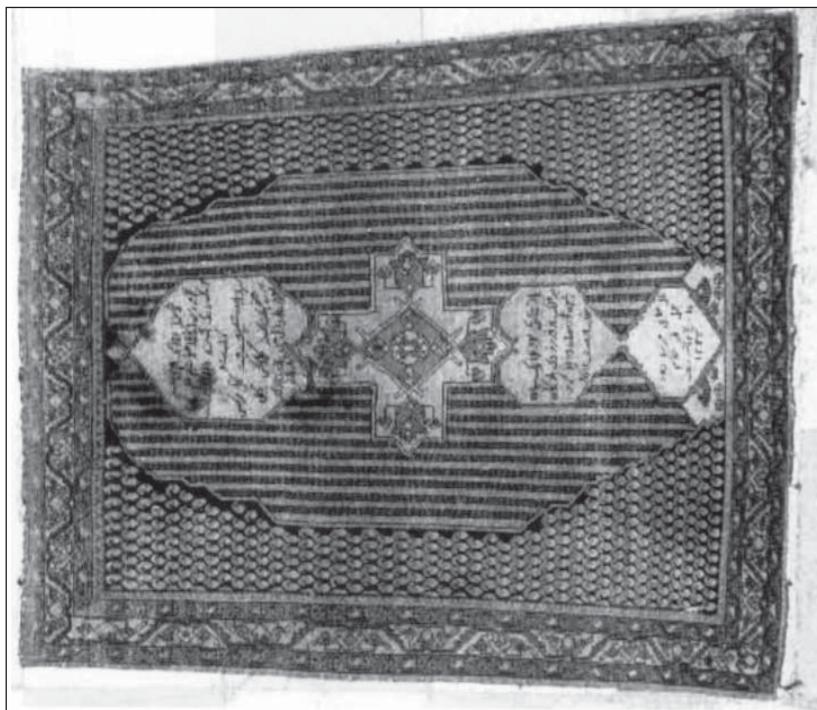
Əzizim Ramiz bəy, övladım, Bakıda unudulmuş bir xanım yaşayır: Fatma xanım Məlikova - Həsən bəy Zərdabinin nəvəsi, onun 20-ci ilin əvvəllərində həbs edilmiş yeganə oğlunun yeganə qızı. Mən ona yardım edirəm ki, atasının reabilitəsini ala bilsin. İren xanım burada olanda onlar lazıminca görüşə bilməyiblər. Eşidib ki, Parisdə Zərdabi ilə bağlı arxiv var, ya sənədlər var. Xahiş edirəm, maraqlanın, belə bir şey varsa, onların Azərbaycana gəlməsinin əhəmiyyətini sizə izah etmək

lazım deyil. Siz qeyrətli oğlumuzsunuz, onsuz da elədikləriniz böyük işlərdir.

Sağ olun, yordum sizi. Can sağlığı və qulaq dincliyi arzu edirəm. Hörmətlərimlə Əzizə Cəfərzadə. 14.11.90

Maarif TEYMUR

* * *

*Parisli həmyerlimiz Məhəmməd Məhərrəmovanın məxsus olan bu
Təbriz xalçası 1984-cü ildə R. Abutalibov tərəfindən Dövlət Xalça
Muzeyinə təhvil verilmişdir*

Ümmül Banunun əsərləri Bunının çoxcildliyində

Moskvanın “Boskresenye” nəşriyyatında dahi rus yazıçısı İvan Buninin 16 cildliyi əsərlərinin külliyatılığını işıq üzü görmüşdür ki, onun 14-cü cildində, bütün ömrünü Fransada yaşayan həmyerlimiz yazıçı Baninin (Ümmül-Banunun) Azərbaycan oxucuları üçün “İvan Buninin son döyüşü” hekayəsi maraqlı olacaqdır. Bu, öz qəhrəmanını yaxından tanıyan bir adamin məhəbbət tarixçəsidir, ilk tanışlıqdan yeni görüşlərə, münasibətlərin qarşılıqlı olması ümidindən perspektivsizliyinin hiss olunmasınadək - axı yaşları arasında fərq çox boyuk idi.

Qısaca olaraq, esse müəllifi haqqında.

Ümmül-Banu 1905-ci ildə Azərbaycanda anadan olmuşdur. ADR-in gələcək ticarət naziri atasının və anasının xətti ilə o, iri neft sahibkarları Musa Nağıyev və Şəmsi Əsədul-layevin nəvəsi idi. 1924-cü ildə o öz ölkəsinin tərk edərək, bu gənc azərbaycanlı qız üçün ikinci vətən olan Parisə muhacirət etdi. Valideyn evində əla təhsil almış Ümmül-Banu istənilən işi yerinə yetirirdi: satıcı, katibə, manekençi qız, tərcüməçi və jurnalist. Yeri gəlmışkən, o, Dostoyevskinin bir sıra əsərlərini fransız dilinə əla tərcümə etmişdir. Ona habelə ingilis və alman dillərindən bədii tərcümələr də məxsusdur.

Lakin o yalnız Fransanın paytaxtına gələndən 20 il sonra məşhurlaşdı - 1943-ci ildə onun ilk romanı “Nami”, iki il sonra isə (indi artıq yazıçı Baninin - onun ədəbi təxəllüsü belə oldu) gözlənilməz uğur qazanmış “Qafqaz günləri” romanı çapdan çıxdı.

Bizim həmvətənimiz Fransanın o zamankı ədəbi dairələri tərəfindən tanındı, Sartr, Yunger, Elüar, Triole və bir çox başqaları ona maraq göstərirdilər. Banini, yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi, Buninlə böyük dostluq birləşdirirdi, Bunin onu gah “Şamaxı gözəli”, gah da “qaragözlü ceyran” adlandırırdı. Banin dahi yaziçinin ona bağışladığı iki kitabı -Nyu-Yorkda rus dilində çap olunmuş “Çaykənarı yeməkxana” hekayələr toplusunu və “Seçilmiş şerlər”i ömrünün sonuna dək qayıçı ilə saxlamışdı.

Müxtəlif illərdə öz əsərlərini həsr etdiyi alman yaziçisi və filosofu Ernest Yungerlə də Baninin dostluq əlaqələri çox sıx idi. Baninin qələminə bir sıra - uğurlu və o qədər də uğurlu olmayan - əsərlər məxsusdur. Bunlardan sonuncusu - “Mariya mənə nə dedi” romanı - ölümündən bir il əvvəl, 1991-ci ildə yazılmışdı. Özünün tarixi Vətənini ziyarət edə bilməyərən əfsanəvi qadın 87 yaşında həyatı ilə vidalaşdı.

Bakıda issə Banin haqqında yalnız tədqiqatçı və diplomat, uzun müddət UNESCO-da işləmiş Ramiz Abutalibovun yorulmaz səyləri nəticəsində məlum olmuşdur. Elə məhz o, Fransanın məşhur ədibinə çevrilə bilməş azərbaycanlı yaziçi-qadının kitablarının bir neçə nüsxəsini ilk dəfə olaraq vətənimizə gətirmişdir.

Beləliklə, Baninin “İvan Buninin son döyüşü” hekayəsi indi yenə də Abutalibovun sayəsində Buninin çoxcildliyində çap edilmişdir. Nəşriyyatın direktoru, bununla əlaqədar olaraq, Ramiz Abutalibova görün nə yazmışdır: “Nəinki bizimlə Sizin, həm də nadir Bunin çoxcildliyi üçün də faydalı olan tanışlığımızdan çox məmnunnam”.

Elmira Əliyeva

* * *

Famous People: Then and Now

Ramiz Abutalibov

Ambassador-at-Large (1937-)

Ramiz Abutalibov is best known for his involvement in foreign policy. Since 1993, he has served as Ambassador-at-Large for Azerbaijan's Ministry of Foreign Affairs and as Secretary-General of the Azerbaijan's Commission for UNESCO. During the Soviet period, he was Head of the International Relations Department of the Central Committee of Communist Party of Azerbaijan, a member of Parliament and Head of the Foreign Affairs Commission for Azerbaijan's Supreme Soviet.

Abutalibov has led Azerbaijan delegations to the World Congress on Human Rights, UNESCO General Conferences and the Conference on Stability in Europe. He has also served as Secretary-General of the Azerbaijan-France Friendship Society since 1997.

What experiences and interests in childhood would you say shaped your life and career?

I grew up during World War II and was a product of the times. For example, the films that I saw during childhood played an important role in my life, especially in shaping my ideology. I used to watch these films over and over 10 to 15 times. There really wasn't much choice back then as only seven or eight films were being produced each year. Almost all of these films featured historical, military and war themes. My favorites were about Soviet spies penetrating the German Army and Sigmund Kolosovsky, a brave Polish general.

At school I was interested in Humanities, perhaps, because I had such a kind history teacher. Our mathematics teacher was strict and I didn't like her; consequently, I never learned to like math. But I always tried to get excellent marks in history so that my teacher would like me.

No one else in my family was interested in the Humanities. My father was an agronomist and my mother was a biology teacher. Actually, my parents didn't appreciate the fact that I was interested in history. They wanted me to become a doctor because they believed people needed doctors more than historians. My parents said that learning history was a waste of time since there was no truth in it.

Life was so full of contradictions and lies when I was growing up. For example, my uncle was exiled to Siberia, and when I asked why, no one would tell me the truth. Later I discovered that he had mentioned the achievements of the famous Austrian geneticist Mendel during a lecture at the university and, subsequently, was exiled to Siberia for "propagating bourgeoisie sciences".

I soon became sensitive about these contradictions. I would hear one thing in society but was conscious that it didn't match reality. At school we were told that Stalin was our great leader. But back home when my mother and grandmother talked about my uncle's exile, they never breathed Stalin's name and would only make a subtle gesture of twisting the ends of an imaginary moustache when they referred to him.

My young mind tried to make sense of these contradictions. At school, I was afraid to ask questions about such things as I sensed the adults were hesitant to speak about them. But you know, when you're forbidden from doing something, it makes you want to do it even more. That lack of information whet my curiosity during childhood and has had a profound

effect on shaping who I am today.

How was your own childhood different from that of kids growing up today?

When I was growing up, we lived by a double standard. We would say one thing in the street and absolutely the opposite at home. Today's youth are free of such dogmas and are fortunate to have the right to choose their own ideology and express their own opinions.

The older generation will always grumble and complain that they were much better than today's youth. But I wouldn't say so. Times are changing and every era and period in history makes its own demands. We grew up during World War II and, of course, our interests were different from those of today's youth. We wanted to become diplomats, engineers, doctors and pilots. But today's kids want to become businessmen, lawyers and economists-the demands of the times have changed. I do believe, however, that both national and moral values were much stronger in our childhood than they are today.

What advice would you give to young people as they enter the 21st century?

I'm afraid history won't look kindly upon us this century-civil wars, political upheavals, massacres of innocent people and mass deportations. It's been a very difficult century. We've made considerable progress in science and technology, but we can't forget the terror that inventions like the atomic and nuclear bombs have brought upon humanity.

The only consolation is that since the 1960s, my generation tried to change the image of the USSR, hoping to give socialism a human face. Perhaps future generations will say some warm words about us for our efforts.

The former USSR was the only major country in the world that waged war on its own people-civil war, deportations and

exile. I hope that future generations won't forget all these facts which are part of our history. They should never be repeated. Today's youth should criticize the older generation for these things. May they not repeat the mistakes that we made.

In our youth we acted according to the interests of the government, not according to our own initiations and thoughts. But, of course, we tried, we did our best to create better conditions for future generations. I hope today's youth won't allow the government to force its ideology on them and make them join a single party like the Communist Party. Let them act independently, let them be real patriots and worthy of being called citizens of Azerbaijan.

But acting independently doesn't mean creating chaos. Let them be careful not to create anarchy, let them be positive builders of society. Today's youth have their own right to choose; I hope they will make careful choices. Let them not regret their decisions later on. They are responsible for the future of Azerbaijan.

What would you say is your greatest achievement in life? What do you want to be remembered for most?

It wouldn't be culturally appropriate for me to say that I did this, I did that, and may people remember me for such and such. But beginning in the 1970s when I started going abroad, I began making investigations in foreign archives to discover what they contained about Azerbaijan. As a result I succeeded in wiping out some "white stains" from our historical records-items that had been rewritten by the Soviets and imposed as truth. For example, I was the first one in Baku to mention the names of Alimardan Topchubashi (President of Parliament and later Ambassador to France) and Jeyhun Hajibeyli (Chief Editor of Azerbaijan newspaper, the first official governmental newspaper in the Democratic

Republic, 1918-1920). I wrote articles about them and brought original documents from France and deposited them in the Azerbaijan National Archives.

There is such a notion as one's duty toward the past. I have fulfilled that duty as best I could. I would be very happy to be remembered for this.

Our generation tried to do its best for future generations and, as of today, I feel proud to say that we have accomplished some things. I think it's fair to say that we laid down some of the first bricks on the path to independence.

*Ramiz Abutalibov was interviewed by Aynur Hajiyeva.
Azerbaijan International (USA), (7.4) 1999.*

* * *

*Ramiz Abutalibovun «Fəxri Legion» ordeni ilə təltif olunması
barədə Fransa prezidenti Jak Şirakin imzaladığı sərəncam.
1998-ci il*

Relations with France

Alimardan Topchibashi, the first Chairman of the short-lived Democratic Republic of Azerbaijan (1918-1920), went to Paris in 1919 to participate in the Versailles Peace Treaty between Germany and the Allies. He also wanted to get Azerbaijan recognized as an independent country. On May 28, 1919 he met with U.S. President Woodrow Wilson. On January 20, 1920 the Supreme Council of the Great Allied Powers recognized the statehood of Azerbaijan. However, when the Bolsheviks invaded Baku in April that year, Azerbaijan's young government collapsed and Topchibashi was forced to remain in Paris. He died there in 1934. A plaque commemorating the building (37 rue Decamps) where Topchibashi had lived while in Paris was installed in June 1998.

Book on Azerbaijani-French Relations

A new book “Together Forward Into the 21st Century” discusses Azerbaijan’s relationship with France, especially how it has been influenced by President Aliyev’s visits there over the past few years. The first state visit that Aliyev made as President was to Paris (1993). Major topics covered in the book include the signing of the “Contract of the Century,” (1994) the Nagorno-Karabakh conflict (1988-) and France’s efforts to restore peace in the Caucasus. The book was published in Paris in French with the help of the French Embassy in Azerbaijan, the Azer-baijan-France Friendship Society, the Azerbaijani House in Paris and the SIPA Photo Agency. Ramiz Abutalibov (Ambassador-at-Large) and Aydin Mehdiyev of the Ministry of Foreign Affairs organized the book’s publication.

Ramiz Abutalibov Honored

Ramiz Abutalibov, Azerbaijan's Ambassador-at-Large, was recently awarded the Order of the Legion of Honor of France. The decree was issued by French President Jacques Chirac. Abutalibov has been engaged in diplomatic affairs for Azerbaijan for more than 30 years, working in UNESCO's secretariat for 16 years. Previously, he served as the Director of the Foreign Affairs Department of Azerbaijan's Central Committee of the Communist Party and as the Chairman of the Supreme Soviet's Foreign Affairs Commission. Abutalibov has co-authored four books about the Nagorno-Karabakh conflict. Other Azerbaijani recipients of the French award have included the two brothers Iskandar and Kiril Makinsky, sons of Pasha Khan Makinsky who emigrated to France in the early 1920s. The award was instituted by Napoleon Bonaparte in 1802. Prior to Abutalibov's recognition, the award was recently bestowed upon Russian film director Nikita Mikhalkov and Michelle Platini.

Azerbaijan International
USA,
06.04.1998

*Parisdə «Azərbaycan Evi»nin qeydiyyatdan keçməsi
münasibəti ilə Ramiz Abutalibova ünvanlanmış təbriklər*

Azərbaycan Evi

Maison de l'Azerbaïdjan

Поздравления
по случаю регистрации в Париже ассоциации
«Азербайджан еви - Азербайджанский дом»

Je félicite messieurs Timoatchine
Hadjı-Beyli et Ramiz Abouta-
lyboglou, de créer la nouvelle
Association, héritière de celle qui
l'a précédé, qui avait créé le
premier Azerbaïdjanaï en France.

24 Février 1992

Banville

*Parisdə «Azərbaycan Evi»nin qeydiyyatdan keçməsi
münasibəti ilə Ramiz Abutalbova ünvanlanmış təbriklər*

8 сеній 1992 ж.

Frigg Cassiel
Ta pup Meetyule

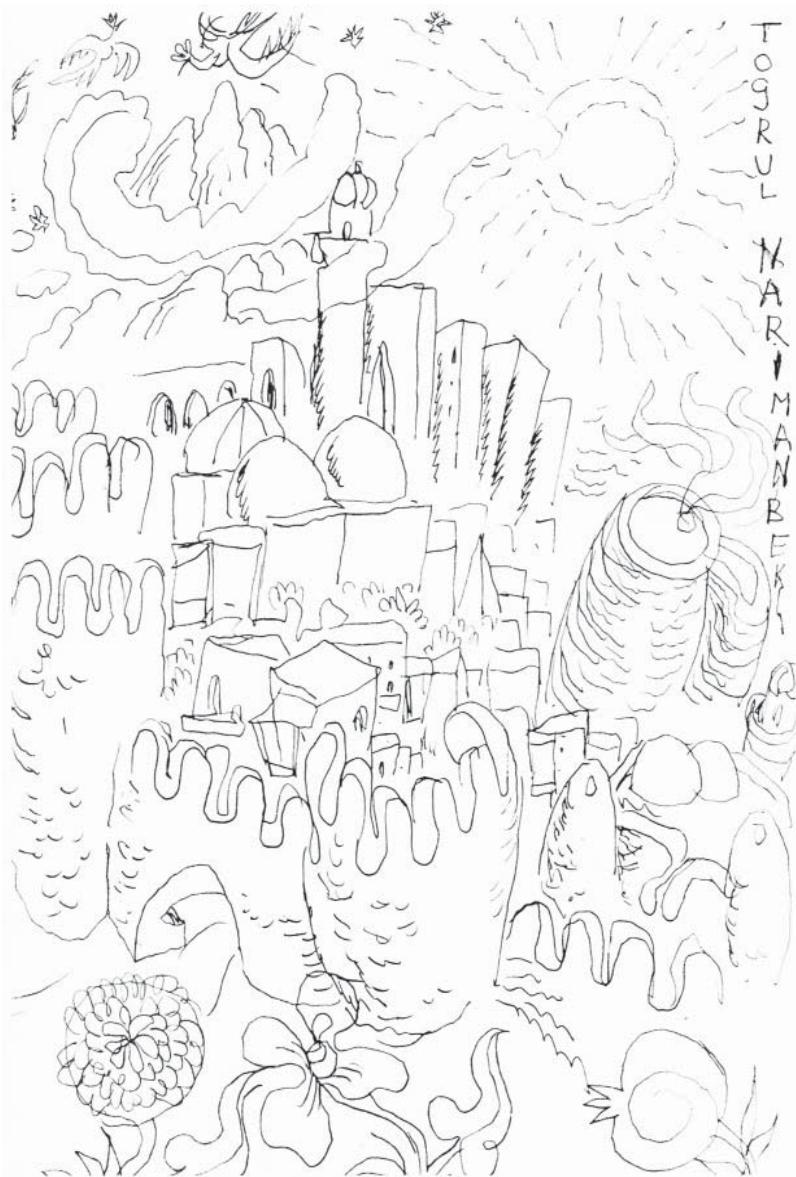
Dear Remis

I would like to congratulate
you on your very noble spiritual life.
I am one of "Maisons" Azabaghais
friends. I wish you and the Maisons all
the success and achievement of
all your noble aims; peace and
understanding between the Hindus.
We all love and honor you.

3fx-92

Hotel George V

"Azərbaycan evi" xəməfiyyətini təşzüdü, əyləncəni
və mədəniyyəti təqdim etmək - ənənəvi iş
məqsədi. Azərbaycanın əsasıdır. Xan ərzaqına, Nəfəsə, 20. VI. 92

Audrey L. Altschul

CONGRATULATIONS ON YOUR EXCELLENT WORK
AT AZƏRBAYCAN EVI, AND BEST WISHES
FOR YOUR CONTINUING SUCCESS AT THIS
HISTORIC MOMENT FOR THE PEOPLE OF
AZƏRBAYCAN.

RODERICK GRIERSON
INTERCULTURA
FORT WORTH
TEXAS

JUNE 24, 1992

(Maison de l'Azerbaydjan)-
Azer Baycan evinin
açılmışını təşvid etmək
gələcək Sad olsunuz an
basarılar dilerim
5-9.1992
M. Salim Təməz
Hirzəyinzadə

Parisdə «Azərbaycan Evi»nın qeydiyyatdan keçməsi
münasibəti ilə Ramiz Abutalibova ünvanlanmış təbriklər

ol.
Nancy, le 08.1992

Monsieur Ramiz ABOUTALYBOV
31, rue de la Montagne de l'Espérou
75015 PARIS

Ramiz Bey,

"Maison de l'Azerbaïdjan"'nin kuruluşunu haber aldıç pek sevindik.

Birlikte çalışmalarımız olması dileğiyle, haberlerinizi bekleriz.

Ilişkite derneğimiz, yayınladığı dergilerin son sayısını sunuyoruz.

Murat V. ERPUYAN
Baskan

Hörmətli Ramiz müəllim!

*Sizi 60 illik yubileyiniz münasibəti ilə ürək dən təbrik edir, Sizə həyatda
ən böyük ne'mət olan cansağlığı, uzun ömür və gələcək fəaliyyətinizdə
uğurlar arzulayırıq.*

*Sizin müstəqil Azərbaycan diplomatiysi tarixindəki əvəz olunmaz yeriniz
bizim hamimizə yaxşı məlumadur. Azərbaycanla YUNESKO arasında
münasibətlərin formallaşmasında, Azərbaycan mədəniyyətinin dünya
mədəniyyəti ilə qovuşmasında Sizin bu gün də davam edən xidmətləriniz
çox böyükdür. Mə'lum 1918-20-ci illər hadisələrindən sonra Fransaya
köçmiş, bu gün həyatda olan*

*Azərbaycan aydınları və onların nəvə-nəticələri ilə yaratdığınız əlaqələr
bütün Azərbaycan xalqı tərəfindən unudulmaz və əzizdir.*

*Xarici İşlər Nazirliyinin
kollektivi*

Bakı, 28 oktyabr, 1997 il.

To : Mr Famiz Aboutalybov
Baku
Azerbaijan Republic

Fax : (994-12) 97 10 37

From : Horst Gödicke
Director, Europe and
North America Section
Bureau for External Relations

Fax : (33-1) 45 68 55 38

Number of pages (including this one) : 1

Date : 24 October 1997

In case this message is not correctly received, please call tel. n° (33-1) 45-68-18-44

*Yubiley münasibəti ilə YUNESKO-nun əməkdaşı
Horst Qodikenin təbrikı*

Confidential/Secret/Top secret/Personal/Cordial/Classified etc

For Mr **Ramiz Abutalybov**

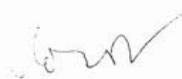
our friend for ever

Son and patriot of Azerbaijan, son of the learned, humanist, historian, philosopher, expert in human relations, specialist in the art of life, gourmet, connoisseur, friend of the arts and of the artists, bon vivant, cosmopolitan citizen of the world:

Please accept our best wishes for a

HAPPY BIRTHDAY

Paris, 27 October 2000

*Yubiley münasibəti ilə YUNESKO-nun əməkdaşı
Horst Qodikenin təbrikisi*

*Azərbaycanın Avropa Şurasına qəbul edilməsi
münasibəti ilə buraxılmış xüsusi zərf*

*Paris. Fransada rəsmi səfərdə olan Azərbaycan Respublikasının
Prezidenti Heydər Əliyev Ramiz Abutalibovun təqdim etdiyi
kitabla tanış olur*

СОВЕТСКИЙ ФОНД КУЛЬТУРЫ

Абуталыбову Рамизу Абуталыбовичу.

БЛАГОДАРСТВЕННОЕ ПИСЬМО

Уважаемый Рамиз Абуталыбович!

Примите нашу искреннюю признательность за Вашу неустанный деятельность направленную на поиск и возвращение на Родину нашего национального культурного наследия.

Нам долго Ваше стремление содействовать благородным целям Советского фонда культуры.

Желаем Вам успехов в Вашем подвижническом труде.

С уважением
первый заместитель
председателя правления СФК

Г.В.Мясников
Г.В.Мясников

16 августа 1988г.

*Sovet Mədəniyyət Fonduun
təşəkkür məktubu*

Благодарственное письмо

Г-ну Абуталыбову Р.А.

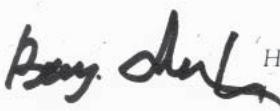
Глубокоуважаемый Рамиз Абуталыбович!

Разрешите выразить глубокую благодарность за переданное Вами в дар Российскому Фонду Культуры уникальное издание стихов поэта Александра Кусикова.

Его имя неразрывно связано с историей русского имажинизма, и, особенно, с жизнью и творчеством великого русского поэта Сергея Есенина. Тем ценнее щедрость и благородство Вашего дара.

И, конечно, нельзя не отметить все сделанное Вами для возвращения памяти о наших соотечественниках, живших за пределами России и хранивших свою Родину.

Счастья Вам и успехов

Президент Н.С. Михалков

*Rusiya Mədəniyyət Fonduun
təşəkkür məktubu*

*Fransanın azadlığı uğrunda həlak olmuş azərbaycanlı
döyüşçülərə Rodez şəhərində 9 may 2005-ci ildə ucaldılmış abidə*

*In recognition
of an outstanding contribution
to the cause of music in the world*

**THE IMC-UNESCO
INTERNATIONAL MUSIC PRIZE**

is awarded to

Alim Qasimov
*in the Coronation Hall
of Aachen City Hall*

November 19th 1999

Director General of UNESCO

*President of the
International Music Council*

***YUNESKO-nun ən yaxşı ifaya görə Alim Qasimova
təqdim etdiyi mükafat***

UNITED NATIONS EDUCATIONAL,
SCIENTIFIC AND
CULTURAL ORGANIZATION

CONVENTION CONCERNING
THE PROTECTION OF THE WORLD
CULTURAL AND NATURAL
HERITAGE

*The World Heritage Committee
has inscribed
The Walled City of Baku
with the Shirvanshah's Palace and Maiden Tower
on the World Heritage List*

*Inscription on this List confirms the exceptional
and universal value of a cultural or
natural site which requires protection for the benefit
of all humanity*

DATE OF INSCRIPTION

2 December 2000

DIRECTOR-GENERAL
OF UNESCO

*İçəri Şəhərin və müğəm sənətinin dünya inciləri siyahısına
salınmasını təsdiq edən sənədlər (solda və sağda)*

The United Nations Educational,
Scientific and Cultural Organization

hereby proclaims

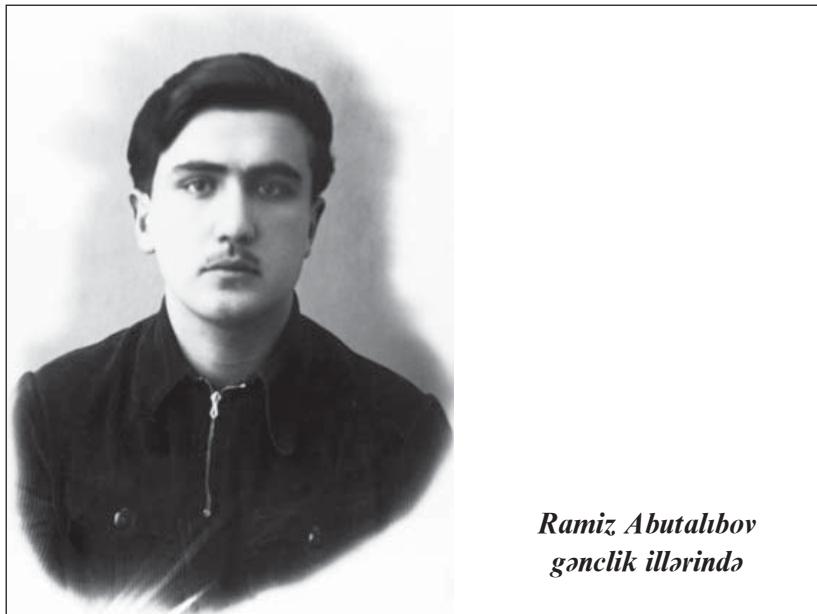
Azerbaijani Mugham
- Azerbaijan -

a Masterpiece
of the Oral and Intangible
Heritage of Humanity

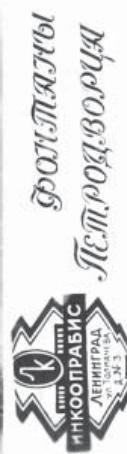
A handwritten signature in black ink, appearing to read "Koichiro Matsuura".

Koichiro Matsuura
Director-General

Paris, 7 November 2003

*Ramiz Abutalibov
gənclik illərində*

*Ramiz Abutalibov valideynləri -
Suğra xanım və Abutalib müəllimlə*

Bakı şəhəri 29 sayılı məktəbin dördüncü...

və yedinci siniflərində

*Ramiz (ortada) ADU-nun I kurs tələbələri arasında.
1-ci cərgədə soldan birinci gələcək həyat yoldaşı Tamilla xanımdır*

*Ramiz müəllim həyat yoldaşı Tamilla xanımla Fransanın
Mant lya joli şəhərində*

*Abutalibovlar ailəsi - soldan qızları Sevil və Nigar,
nəvəsi Cavad, Ramiz müəllim, nəvəsi Fatimə və
xanımı Tamilla*

1983-cü ildə Bakıda keçirilmiş beynəlxalq xalça simpoziumu

Cavad Amerika panoramında

HACI ZEYNALABDİN TAĞİYEV ADINA
XEYRİYYƏ FONDU

H. Z. TAĞİYEV adına AZƏRBAYCAN
MİLLİ MÜKAFAFLAR KOMİTƏSİNİN
QƏRARI

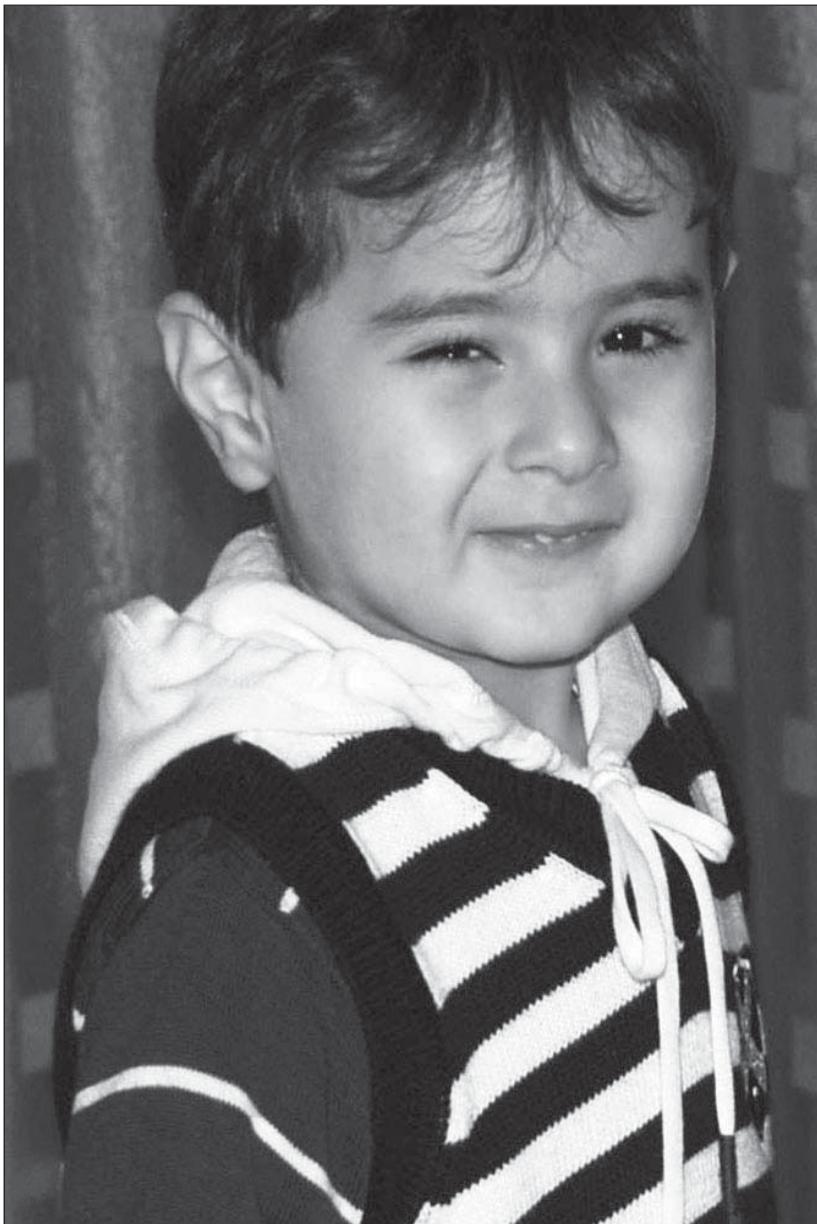
"Azərbaycan tarixinin, mədəniyyətinin,
respublikadakı mövcud reallıqların xarici
ölkələrdə geniş işıqlandırılmasına, görə"

**RAMİZ ABUTALIB OĞLU
ABUTALIBOV**

HACI ZEYNALABDİN TAĞİYEV adına
AZƏRBAYCAN MİLLİ MÜKAFAFTINA
LAYIQ GÖRÜLSÜN

H. Z. TAĞİYEV adına
Azərbaycan Milli
Mükafatlar Komitəsinin Sədri,
professor
VAQIF KƏRİMOV

BAKİ şəhəri, 27 may 1994-cü il

Yer üzünün mələkləri seriyasından nəticə Emil

Qoymarıq

Böyük dostumuz Ramiz Abutalibova

Kəlam müdrik, kəlmə şirin, söz açıq,
Millətimə gətirmisən ucalıq,
Sənə axı neyləyəndi qocalıq?
Sən cavansan, səni qoca saymariq,
Dostum, səni darıxmağa qoymariq.

Kədərlənmə, danışanda gül, danış,
Ürəyinin nisgilini sil, danış,
Gördüyündən, bildiyindən gəl, danış,
Şirin-şəkər sözlərindən doymariq,
Dostum, səni darıxmağa qoymariq.

Naxələfin sözü bizi sindirir,
Odu bizi, közü bizi yandırır,
Rafiq dostum doğma “ocaq” yandırır,
Onun-bunun fitnəsinə uymariq,
Dostum, səni darıxmağa qoymariq.

Başındadı Fransanın havası,
Məsləkindi ədalətin davası,
Qurtarmayırlar naməndlərin qovğası,
Sanmasınlar her kələyi duymariq,
Dostum, səni darıxmağa qoymariq.

Düz deyiblər haqq nazılər, üzülməz,
Tərəzilər pərsənglidir, düzəlməz,
Qurbət eldə dərdimiz var, dözülməz,
Nə yaxşı ki, həmdəm olub biz varıq,
Dostum, səni darıxmağa qoymariq.

Şölələnsin Mərdan bəyin çıraqı,
 Qoy ucalsın hərtərəfə sorağı,
 Artsın elin “Teatra” marağı,
 Yaxşı dostun çöpünə də qiymarıq,
 Dostum, səni darixmağa qoymarıq.

Ətrafında, Əmioğlu var, Cəfər var,
 Qarşımızda çıxdığımız səfər var,
 Söz oxşadan Nəsib kimi gövhər var,
 Nalə çəkib qəlbimizi oymarıq,
 Dostum səni darixmağa qoymarıq.

Nəsib NƏBİOĞLU

«ПОЛЮБИЛ БАКУ

Дорогому РАМИЗУ
от автора

1. Я побывал БАКУ,
 ГДЕ СОЛНЦУ ВЕТЕР — БРАТ,
 ГДЕ КИЛАРИС РАЛЕЙ,
 НЕНЫНО АЛСКАЕТ ЛЮБИМЫЙ ВЗГЛЯД.

ТРУДНО НАЙТИ ТАКОЙ,
 ГОРОД ЧЬЯ ВСЯ СУДЬБА
 СВЯЗАНА С МЫЛОМ СЕРДЦЕЙ,
 ОТДАННЫХ МОРЮ ЛЮДЬМИ ТРУДА.

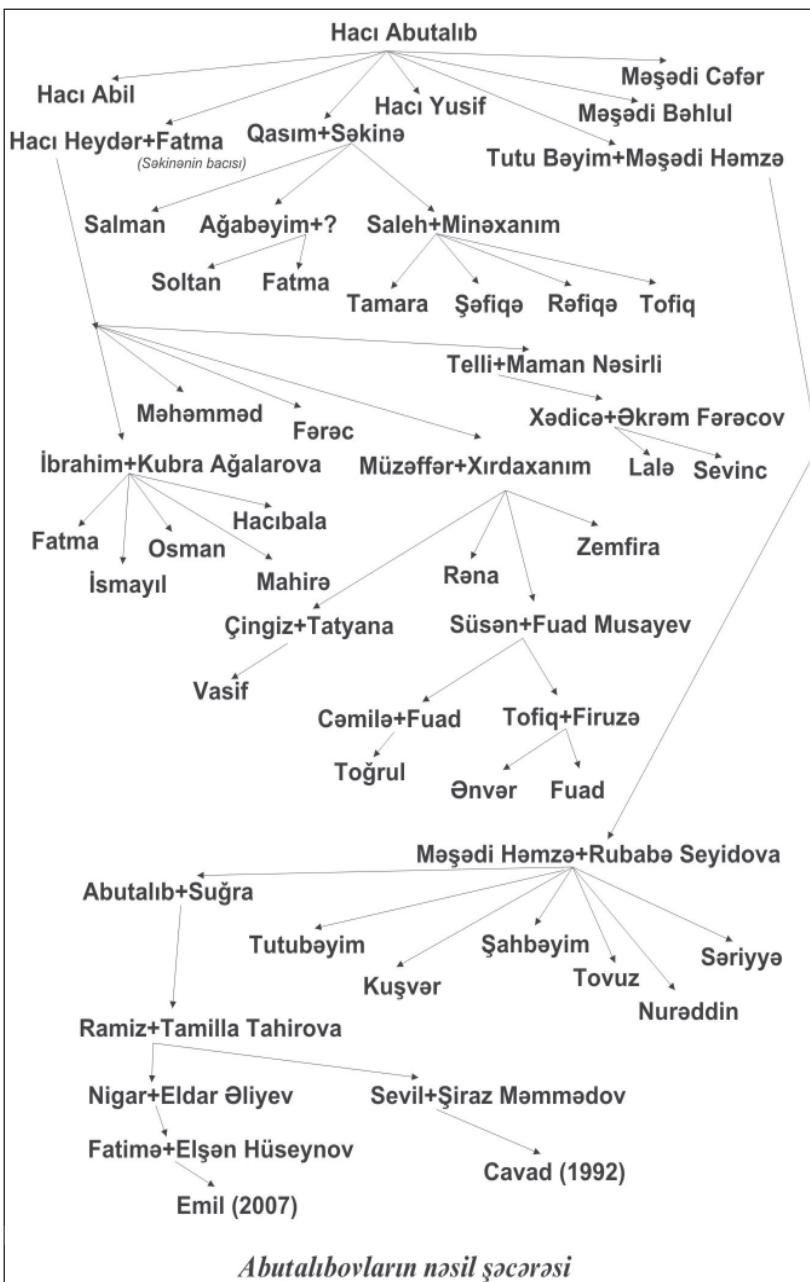
ПРИЛЕВ: Город — труженник БАКУ живет и растет
 И цветет, и поёт
 Утверждая мир, любовь среди людей
 Радуя всех своих гостей

2. Я побывал в КРАЮ
 ГДЕ ВОЗДУХ — КАК ВАЛЬЗАМ,
 ГДЕ ЛЕЧИТ ВСЕХ ЛЮДЕЙ
 МОРЕМ и СОЛНЦЕМ АЗИЯЖАН

Я ВСТРЕЧУСЬ СНОВА С ТЕБОЙ,
 ЛАСКОВЫЙ СОЛНЧНЫЙ КРАЙ,
 И БУДУ ПОМНИТЬ ВСЕГДА,
 ВСЕХ ДРУЗЕЙ И ТЕБЯ — ЗАГУЛЬБА

ПРИЛЕВ:

*R.Abutalbovun həmkari
 diplomat Vladimir Kunitsinin şəhərimizə ithafi*

Mündəricat

Azərbaycan oğullarını Vətənə qaytaran insan.....	5
Yorulmaz yubilyar.....	9
Zahid	13
Moskvanın yeni azərbaycanlısı	16
Ramiz Abutalibovun 70 yaşı.....	22
Əsl vətəndaş, soyköküna bağlı ziyanı	28
Ümmül Banunun əsərləri Buninin çoxcildiliyində	42
Famous People: Then and Now Ramiz Abutalibov Ambassador-at-Large (1937-)	44
Relations with France.....	49
Təbriklər	51
Rəsmi sənədlər, fotolar	59
Qoymarıq	73

Azərbaycan oğullarını Vətənə qaytaran insan

Tərtibat: **Sevda Mikayıllıqızı
Şamil Qurbanov**

Çapa imzalanıb: 11.10.2010
Format: 60x90 16/1
Həcmi: 4,75

(Səhifə 9-dan 15-ə kimi mətnin tərcüməsi tərtibçinindir)

“Ziya” KPM
ziyamika@rambler.ru

